

Норуот күүһэ — көмүөл күүһэ!

ЭНСИЭЛИ

o Нам улууһун хаһыата o

1935 сыл алтынньы 5 күнүгэр төрүттэммитэ

2005 с.
Ыам ыйын

14

күнэ
субуота
№ 63
(9544)

СҮРЭХТЭН СҮППЭККИТ

Төрөөбүт дойдубут тапталын инсэри
Ийэ кут илгээлээх, ытык буор ыжыылаах
Нам ытык сириттэн алгыс тыл арыаллаах
Хаан-уруу дьоннорбут сэрэгэ барбыксыт.

«Хаан - хаанга, тыын - тыынга, синэ биэр
дэһэнсит
Охсуһуу уотугар уордаахтык киирбиксит,
Сорохтут ол онно дотойдуу охтонкут
Үйэ-саас тухары иһийэн сыттаахтыт.

Тыноһаастар сааскы кини күүртүлээх үөрүртү
Урүйдаах-айхаллаах котоһон кэлбиксит.

Өбүттөр үүнэр кэм чабылхай сүдүһүн
Күрөччи уунансыт сүрэхтэн сүптэксит.
Мин эдэр сэгэрим, кырдыбарас доворум,
Бар дьоммут иһигэр, олохтут туһугар
Буудьары таптарбыт, хааннарын

тохторбут
Кыргыс кизн төлөөһүн иһигэр охтубут
Ветеран дьоннорбут геройдуу сүөлларын,
Кытыастар төлөһөөх уот ардах сымларын
Малдьыттын махтанан, кизн түттэн
ытыктаан,
Аар баах сэрэгтэ кэриэстээн туруортаан.

Юрий ПОТАПОВ - САРГЫН

Билии - бараммат баай

МОСКВАҔА: НАУЧНАЙ КОНФЕРЕНЦИЯҔА СИТИҔИИ

Аастыгы ыйга Москва куоракка В.И.Вернадский аатын
12-с Бүтүн Россиятаагы научнай-чинчийэр конфе-
ренция буолан ааста. Олааһыларга билиги оскуолабыт
ордоло Герман Нивитин, Зоя Стручкова (6 «б»), Со-
фрон Пахомов (7 «а») ситиһилээхтик кыттан кэллибит.
Салайааччы А.И. Аргунова илдьэ сырытта.

Быйыгы Вернадский аатынан конференция М. Ло-
моносов аатынан Москва таары государственной универ-
ситет 250 үбүлүйдүөх сылыгар аһанан ытыгылына. Кон-
ференция Россия араас мунуктарыттан уонна СНГ
дойдуларыттан эдэр чинчийээччилэр кытыгыны ылы-
лар. Саха сириттэн Нам уонна Олукхума оҕолоро баста-
кы тууру ситиһилээхтик аһан 2-с туурга чинээхтик
кыттан дипломант аатын сүтэн кэлдилэр.

Апта күн олус интэриэһинэй программалаах буол-
ла: оҕолоро аһан араас мунуһахтар, концерттар, Мос-
ква куоратынан, музейдарынан экскурсиялар, ученай-
дары кытта көрүһүүлэр, дискотека, наһараадалаа-
һын курдук интэриэһинэй мероприятиялар буоллулар.
Оҕолор Россия араас мунуктарыттан элбэх доҕор-
доннулар.

Конференцияга 18 секция үлэлээтэ. Билиги биоло-
гической наука кандидата А.С. Савичев салайааччы-
лаах «Уүнээбилэр микробиологиялар уонна физиоло-
гиялар» дин секцияга үлэбитин көмүскээтибит.

Бу ыраах Москвага тийиэн улахан конференцияга
кытыгыны ыларбытыгар элбэх киһи субэтэ-амата, үтүө
санаата, кыһамныта ууруллубута. Ол курдук,
төрөспүттэрбит, чугас аймахтарбыт, бииргэ үөрөнэр
ордлорбут, учууталларбыт, чуоллаан Анисия Илларио-
новна Аргунова, оскуолабыт директора Айталиня Про-
копьевна Попова, оскуола завучтара Аграфена Семен-
овна Попова, Мая Николаевна Рыкунова, улуус ба-
һылыгын солбуйааччы Марина Дмитриевна Кокарева,
Октябрина Иннокентьевна Харлампьева, Тимофей
Дмитриевич Румянцева, Ил Түмэн депутата Ньургун Се-
менович Тимофеев, Радмир Эверстов, Айаал Егоров
көмөлөрө улахан.

Зоя СТРУЧКОВА, Нам 1 №-х орто
оскуолатын «б» кыл. үөрэнээччитэ

Кэрэ эйгэтигэр

МУЗЕЙ САҔАРДЫ ЛЛАН АҔЫ ЛЫ ННА

1 Хомуһаах иһилиэтин историятын үөрэтэр музей үлэлээбитэ бый-
ыл 15 сыла туолла. Кыһыы 60 сылын көрсө бэлэмнээн уонна реставра-
цияланан үлэтин тохтоо сүлдүн баран ыйын 6 күнүгэр аһылына.
Үөрүүдээх мероприятияга музей бастагы көбүлээччигэ, дьинэи хаач-
чыбыт, идея кыллэрбит, урукку «Нам» совхоз директора Д.Ф. Алексе-
ев, тыыл, үлэ ветераннара, спонсордар, учууталлар, үөрэнээччилэр му-
һунулар.

Музей директора Н.В. Константинова үлэ хайдах ытыгылыбытын
билиһинэрдэ, спонсордарга, үлэлээбит дьонго махтанна. «Умсулган»
фольклорнай түмүү ордоло концерт көрдөрдүлэр. Тыыл, үлэ ветерана
Е.Н. Сысолова Таастаах уонна өр сылларга үлэлээбит десадын туһунан
ахтылары суруйан музейга туттарда. Үлэ ветерана В.Д. Жиркова
кэргэн С.С. Жирков «Нам» совхоз биэр төһүү суоллара, механизатора,
элбэх соцуоталаһылар чемпионнара этэ. А.В.М агрегатын бастаһанан
уонна өр сылларга үлэлэтэн совхоз экономикатыгар элбэх кылааты кил-
лэрситтэ. Семен Семенович ылыгы бары наһараадаларын, бэлэлэрин
Варвара Дмитриевна эмиэ музейга бэлэхтээтэ. 6 кылаас үөрэнээччигэ
Коля Аммосов «Нам» совхоз историятын үөрэтэн быйыл «Инниэиэ хар-
ды» конференцияга ситиһилээхтик кытыгыта. Ол үлэтин музейга
биздэ.

Кэлэр өтүгүгэр бу үлэ дьонун матырыяал буолан туһалырыгар бигэ
эрэллээхпит. Элбэх киһи тыл эттэ, музей үлэтигэр баҕа санааларын тиз-
тилэр, ол кэннэ музей саалаларынан экскурсия буолла.

Е. НЕУСТРОЕВА,
1 Хомуһаах

ЫТЫСПЫТЫН СОТТУБАТЫБЫТ

Ыам ыйын 2 күнүгэр «Эркэ-
эй» биринһигэр республикане-
кай кросс 24-с төгүлүн ытыгылы-
на. Ошо Дьокуускай, Покровскай
куораттаран, Мэнэ-Хаҕалаас,
Уус-Алдан, Нам, Чурапчы улуус-
тарыттан оскуола оҕолоро күрэх-
тэстилэр.

1988-89 сс. төрүүх уолаттар
бөлөхтөрүгэр Нам улууһунаагы
гимназияттан 4 үөрэнээчи кы-
тыгына. Ити бөлөхкө 5000 м. дис-
танцияга 40-ча спортсмен старт-
ка тахсыбытыттан Ядрев Саха
(10 кыл) үһүс, Климовскай Вова
(11 кыл) төрдүс, Деллахов Дима (9
кыл) алтыс, Евстафьев Максим
(10 кыл) онус миэстэлэннилэр.
Үөрэнээчилэри физкультура
учуутала В.В. Находкин бэйэтин
массынаатынан илдьэ сырытта.
Уолаттарбыт бу сырыыга өттүк
харалаах, илии тутуурдаах, инни-
кэ эрэллээх кэллилэр.

Иван СИВЦЕВ

Таңара сэрэги сөбүлүүр

КӨМҮӨЛМУУҔА КӨТӨБҮЛЛЭРИН КҮҮТҮМЭН

Өрүс сааскы эстиитин билиги
ангардас алдырхай кэлиитин курдук
кэпсибит, дарбарбыт, ороскуот
олугар эрэ соннуурбут омсопоох.
Кыһын ортотуттан ылата халаан
уутун айдаана, ол үбэ-харчыта
көрүлүүтэ, үлэтэ-хамнаһа, айдаана-
араатара. Сааскы көмүөлү, халаан
уутун МЧС дуу, правительство дуу
салайан, кээмэйдээн этэнгэ атаара-
рын курдук олус айабаһанар хайдах
эрэ олуона, үбү-харчыны сүүрдэр
сүлбэ күлүүһүн аһар тып онгостоллор
дуу дин өйдөбүлгэ охсуллабын. Ачы-
аһырбакка эрэ бу күнүгэр бастагы
көмөнү транспорга, уматыкка, аска-
үөлгэ ситиһэн, тэрийэн отордоһун
боппуруоһун сүһаллык быһаарар
көмөлөөх буолуоҕа.

рарбыт тийиэн кэлиэ. Ууттан хар-
ыстанар, сэрэнэр кэм-кэрдий бу-
оллаҕа бу.

Билиги улуус Эбэ кытыгыгар
олохтоох дьоннор уу кэлэриттэн,
кэлбэтиттэн биллэр тутулукутаах-
пыт. Баар эрэ айахпыттын ииттэр
баайбыт-дуолбут сүһү-сылгы бу-
оллаҕа. Онон эрдэгинэ иһилиэктэр
кимиэхэ да сэлээннээбэккэ сирдэ-
эхтик дьаһанан сүһүһүнү дьаһанар-
гыт-харанаргыт ордук.

Аастыгы саас халаан уута ыһы-
ах, Азия оҕолорун оонньото сыл-
дыбыһыт. Күһүн куобах күрүөһүн
кэмигэр дьэри өттөһүһүтүт тэби-
тэ — дьылы хайдах туораатытыт?
Кырыымчыктык, сиирэ-халты. Кэ-
лэр ыйдар — самаан сайын куту-

п.Графский берег. 18 мая 1964 г.

Өрүс, күөл балыктара быйыл
олус бааньылар, оһоһосторугар
туох да суох ыһ-ыраас Хабахтара
олус үлүбүт, тыг көхсүлэрин ха-
ана сүрдээх кэтит, элбэх итинник
буолларына балык кытыгыта, дьа-
раҕа, уу баһыгар тахсар, ол аата
уу кэлэрин билэр. Онтон уу түгэни
булар дьуоһарар буолларына оһо-
һоһо толору, хабаҕа хапсыгыр буол-
лар. Оччотугар уу таһыма түһэр,
уолар, эбэтэр биэр тэн турар,
өтөрүнэн уу эбиллэбэт. Итинэн са-
баҕалаатыхха быйыгы сааскы уу
калитэ хаһаангытааһар да таһы-
ма үрдүүрүн билэлиир. Мин билэр-
бинэн аастыгы сыл күһүнүгэр муус
тонгуутугар өрүс уугун таһыма
олус наһаах этэ. Ол иһин муус
тонмутун кэннэ, сэттинни саһагы-
гар икки төгүлүлээн сэдэриһин-
тарыы уута олус сүһаллык, элбэх-
тик кэлбитэ таан буолан тонмутта.
Хаар түһүүтэ халыгын үрдүнэн
өрүс мууһа күлүн тутар ый бүтэ-
һигэр 120-150 см тийэ халыгаата.
Хомолор муустара дьындагы-
гар сыһына, кэнис үөскээтэ, өрүс
кытыгытын муус чарапчыта кыты-
гыта сыһына, онон мууһа үс гым-
мыттан биэр сиргэ дьэи тонно. Эбэ
мууһун ыраастанарыгар улахан
харгыс тахсар буолла. Ол да иһин
МЧС үлэһиттэр өрүс иһигэр дьар-
гы, буом сирдэргэ мууһу эрбэтэл-
лэр-кэрчистиллэр, кумах, чөх ыс-
тараллар, кэбиретоллар. Саас кэли-
тэ 5-6 суукка хонуга эрдэлээбит
курдук, итинэн хаар ууллан өрүс
сигэтин уута эрдэ киирдэ. Ыам
ыйын саһагыгар уһун хатаһын
буолбатына, өрүс үөһэ баһыгар
харгыс аммататына Эбэ хамсаһы-
на бийиэхэ сайынны Ньукуолун
саһана саһаланыаҕа. Алдан өрүс
тэнгэ эстэр түбэлтэтигэр ууга ба-

ругар дьэри өксүүннээх, ардахта-
ах, онтон кураан сатыылаах, эбэ-
тэр төттөрү бастаан кураан,
күһүнүгэр баһын кыаммат ардах
бүрүүр майгыһаах. Мээнэҕэ даҕы-
ны бу күһүн иһин дьэкиттэн улаҕы-
та биллэбэт далааһынаах кэлим
уоттан — баһаартан куоппут кур-
дук тургас — таһара табатын үөрэ
халыһан кэлиэ, өрүһү тонгон ин-
ниэ туоруу сатыыра туох эрэ
өрүттэрдээх буолуоҕа. Айылҕа
ханьык эрэ дьонуннаах (глобаль-
най) уларыйы илдьитэ буолуон
сөн курдук. Дьыл-күн, айылы ула-
рыйыта-таларыитэ олус быһы-
мах, чымырбас, ол үрдүнэн иһин да,
туох да дин быһаарыта суох ка-
мигэр биллэриллибэт, күнү-дьылы
биллээччилэр эһэт кэлэҕи буол-
буттар. Бүгүһү-сарсыгы ба-
рыллааһынынан мунгурданаалар.
Үөһэттэн түһэр көмөнү, үбү-хар-
чыны күтүмүгэр, кэлэр кэрэҕи уон-
на бытаан.

Бэйэ бодотун тардынан,
өрүһүнэр тускулун тутуһооха.
Хас биридий ыал, дьык кэргэн, ити-
эннэ иһилиэктэр кэлэр дьылы хай-
дах туорууру туһугар өйгүтүн-
төйгүтүн түмүг. Олорон, саарбах-
таан биэримэн.

Саха аймак быһыр-быһыргыт-
тан быһымах кэмигэрэ быһанар
нымаалаах, саталлаах эбиттэр —
өйдөнүн! Кэлбэти кэпсээтин, буол-
баты моһуйдун, сүһүөгэр турбаты
сүбэлээтин дьэмэн, өй-санаа
өйүөгэ онгостун, түспэтигин, дьа-
баарыман, нэһиримэн, сэрэхтээх
буолун, быһыһаны чүөмүгүтэ буол-
лохтун — дин тыл көтөхтүм, ба-
аламан!

БЫДЫЙ Дьөсөр

Улуу Кыайы 60 сылыгар

ҮЙЭЛЭРГЭ УМНУМУБАТ ӨЙДӨБҮННЬҮК

(I ХОМУСТААХХА КЫАЙЫ МЕМОРИАЛА ТУТУЛЛУБУТА 30 СЫЛА)

60-с сыллар ортолоругар I Хому-стаах сельсоветын председателин талыптан үлэтир кэмээр Партизан, Таастаах бинигини кытта биер нэһиликкэ кириһэллэрэ, кэлин туспа үс нэһилик буола арахсыбыттар. Оччолорго үлэтиргэ олус ыарахан этэ, ыраах Таастаах учаастагар секретарынаан Ф.Ф. Сысолятинныын сыарбалаах атынан сылдьан хасты да хонорерөөн үлэтир ситэрэн кэлэр этибит. Байынаннай учуокка туруоруу, устуу барыта нэһиликкэ оҥоһуллара.

Вастаан үлэтирбэр нэһиликкэ-штитигэр сэрингэ кыттыбыттарга

Гаврильевич Николаев, көмөлөөбөчүлэринэн эмиз сэрин кыттыылааҕа, юномеханик Николай Николаевич Степанов уонна уруккута учуутал Георгий Леонтьевич Ощепков үлэлээбиттэрэ. Мемориал икки паннотуттан биригэр сэрингэ баран төннүбэтэхтэр, иккитигэр дойдуларыгар эргиллэн кэлбит дьон ааттара-суоллара бетон тааска дьөлө үүттээн суруллан чаччы да уустук үлэ оҥоһуллубута.

Бу мемориалы оҥорууга матырыяальнаан, транспортынан, сүбэ-нэн-аманан урукку «Нам» совхоз-ди-

айыы 30 сыллаах үбүдүйүгэр «Кям да, туох да умнулубат!» дьин де-виһиэн Албан Аат, кэриэстэбилтэ-рэнитэ, бетонунан кутуллан оҥоһуллубут бэртээхэй мемориал тутуллан бүтүтэ. Бары сизри-ту-ому тутуһан элбэх сэрин, тыыл ве-тераннарын, нэһилик олохтоохто-рун түмэн бу мемориал аһылыбы-та, дьон бары астымыттарга. Кэлин Кыайы 60 сыллаах үбүдүйүгэр ыам ыйын 10 күнүгэр мемориал ту-туллубута 20 сылыгар ахтыы күнэ ытыллыбыта. Миэхэ бу мемориалы тутууну салайан, тэрийэн үлэ-кэлэрбиһин сыаналаан грамота уонна бэлэх биэр-биттэрэ, онуоха диригиник махтана саныбын. Дьин-гэр, ити мин суос-соруто-рун ситэрбит үлэм буолба-тах, нэһилик олохтоохто-ро бүтүүн түмээн, биер өйгө-санааҕа кириэн ман-нык кэриэстэбили оҥор-буттара олус сүнкээн суол-талаах.

Оччотооҕу кэм ирдэби-лигэр сөп түбэһинэрэн үлэли сатаатарбыт да-выны үөрөхпит, биллибит-көрүүбүт татым буолан би-лигин даҕаны сиппэккэ ха-албыт элбэх дьи саныбын. Ону аныгы сайдыылаах үйэ-дьоно, сангалыы көрүүлээх баһылыктар ситэрэн-хото-рон биэриэхтэрэ турдаҕа. Ол тэҥэ ити мемориал тас көрүнүп тупсарыыга, бето-нунан плащадкатын ситэрингэ, сэр-гэлэри туруорууга, күрүөтүн-хаһа-атын оҥорууга нэһилик баһылы-гынан үлэлээбит Николай Христофорович Горохов үтүс сы-атын уурбута. Буйуннар испиһи-кэригэр көтөн хаалбыт арыах ааты чуолкайдаан эбии киллэттэрбитэ.

Мин биер суолга өссө тохтоон ааһыам этэ. Бу таас мемориалы маастардаан оҥорбут сэрин вете-рана Иван Гаврильевич Николае-уе уолаттара Филипп, Иван уон-на сизин Федор кэлин мемориалы тупсарыыга быһаччы кыттыбыт-тара. Онон уолугар, сизингэр ти-ийэ династиянан маннык сүткэн-нээх дьыалаҕа сүрэх баҕатынан кыттыбыттара улахан биһирэ-биллээх уонна хайҕаллаах дьыа-ла. Оччотугар ханнык да кэм кэл-битин иһингэр дьон өйүгэр-санаа-тыгар бу Улуу Кыайы, кинини аҕалыт буйуннар үйэ-саас ту-ханы ааттара умнулубатыгар, бу өйдөбүннүк үйэлэргэ турарыгар саарбахтаабытын. Ити буолар кэ-нэрски көлүөнэлэр дьоллоох олох-торун туһугар уоттаах сэрингэ ты-ыннарын толук уурбут буйуннар инилэригэр ытык иһи толоруу.

Татьяна Васильевна
НОВГОРОДОВА,
тыыл, үлэ ветерана, улуус
Ытык киһитэ

аналлаах кыраакый мас пааматын-нык баара, оно сэрин кыттыы-лаахтарын испиһиктэрэ ырааҕы-нан ситэтэ суох этэ. Дьэ, ол иһин хайдах суолунан, хантан үп булан уоттаах сэрингэ кыттыбыт дьон ааттарын-суолларын үйэтитигэ өйдөбүннүк оҥотторбут киһи дьин балачча өр кэмгэ өйбөр-са-наабар иттигэстээн сылдьы-быт санаабын толорон ис-полком көрүүтүгэр этини кыл-дэрибитим. Ити сүбэ түмүгүнэн хантан үп булан, киминэн оҥотторон, бу өйдөбүннүк эскиһигэр кон-курс биллэрэри о.д.а. быһа-арбыппыт. Биллэн турар, тэрээһин үлэ үксэ председа-тель буоларым быһыытынан миэхэ соруудахтаммыта. От-тон бэлэмнэни үлэтигэр сэ-рии, тыыл, үлэ ветераннара, депутаттар, специалисттар, тэрилтэлэр салайааччылары олохчу түмэ тардыллыбыт-тара.

Өйдөбүннүк эскиһигэр кон-курс түмүгүнэн Нам селотун олох-тооҕо, сэрин кыттыылааҕа, скульп-тор Агафангел Иванович Лукин кыайылааҕынан тахсан кини бы-райыага ылыннылыбыта. Оттон улахан таас өйдөбүннүк мемори-алы тутууга маастарынан нэһили-кпит олохтооҕо, сэрин ветерана, коммунист, мындыр маастар Иван

ректора Дмитрий Федотович Алек-сеев, партком секретара Василий Трифионович Слепцов улаханнык көмөлөспүттэрэ. Сэрин кыттыыла-ахтарын испиһиктэрин чуолкайда-аһынгна, ситэрэн биэрингэ, кырды-аастартан ахтыылары хомуйууга ос-куола үөрэнээччилэрэ ыаллары

кэрийэн, ыйыталаһан кизг өрүттэ-эх үлэни ситэрбиттэрэ. Маны тэрий-ингэ оччолорго исполком секретары-нан үлэлээбит Петр Григорьевич Сергеев бары кыһамныгынан ууран соруудаҕа чистээхтик толорбутун ахтыбакка аһар табыллыбат.

Ити курдук нэһилик общес-твенноһун бүтүүнэ түмээн кыл-гас кэм иһингэр күөстүү оргуйбут үлэ түмүгэр 1975 сыллаахха Улуу Кы-

«СААСКЫ ТАММАХТАР» ОҔО ТАЛААНЫН КОНКУРС БАЛАҔЫАННЫАТА

Ытыллар сирэ: «Сайдам» сыннаалан киинэ, Хаты-рык нэһиликэ
Конкурс темата: Улуу Кыайы 60 сылын көрсө «Ыл-дыр Нам ыччата» оҔо сольной ырыатын күрөҕө.
Конкурс сыала-соруга:
— талааннаах оҔолору көрөөччү кизг арангатыгар та-һаарыы;
— оҔолор маастарытыбаларын үрдэтии;
— айыллаттан талааннаах оҔолор иһини сайдыыларын ситиһии;
— ыччаты духовной-патриотической өйгө-санааҕа иитии.
Кыттааччылартан ирдэбиллэр:
I 4 саастарыттан 18 саастарыгар дьэри саастаах оҔолор 4 түһүмэтинэн кытталлар;
I түһүмэх: 4-6 саастаахтар
II түһүмэх: 7-10 саастаахтар
III түһүмэх: 11-15 саастаахтар
IV түһүмэх: 16-18 саастаахтар

2. Музыкальной доҕуһул ханнык баҕарар инструментга көнүллэр
3. Конкурса сольной ырыаһыттар кытталлар
4. 2004-2005 сс. республика, улуус конкурстарын «Гран-При» хаһаайынара кирибэттэр.
Конкурс балаһыанньата:
1. Конкурса Нам улууһун нэһиликтэриттэн кыттал-лар.
2. Кыттааччы 2 ырыаны толорор — патриотической уонна көнүл темаҕа (кыттааччы бөйүтэ тала).
3. Усуһуос кээмэйэ — 150 солк.
4. Айан ороскуотун, аһылытын тэрийиини аҕалааччы-лар уйуналлар.
Ытыллар күнө: 2005 с. ыам ыйын 14 күнэ. Регистра-ция — 13 ч. Конкурс саҕаланар — 14 ч. Гаала-концерт — 18 ч.

Билсигэр телефоннарыт:
27-3-95, 27-2-52, 27-3-23

Туоһулуур — сыһыппара!

БЫДАННААҔЫНЫ БИЛИСТЭХХЭ

Мас, уу көтөрүн уонна балыгы булгааһынгна сахалар былыр-былыр-гыттан сөбүлээн туттар ньымалардаах этилэрэ. Ити курдук уу куһун уон-на көтөрү туһааха ингинэрэн бултууллара. Мас көтөрүгэр тонгуу эмиз охсоллоро. Кус ураҕаһынан эмиз бултанара. Кус оҔоҕо дайа охтууга күөлү икки өттүнэн ураҕастаах хаамыллар, күөл атаҕар куһу үүрэн илдьиллэр уонна үлгү сабаан өлөрүллэр. Саа-сэп арыах, буорах, доруобунньук кэм-чи кэмигэр итинник ньыма судургу буолара.

Оттон балыкка да судургу ньыманы кэбэҕэстик эмиз булаллара. Холо-бура, сайынгы ичигэс күнүгэрэ күөлгэ туу уталлара. Кэлин, кэлин дьонтон үөрэнэн, кыл илиминэн балыктыылылара. Ыамын кэмигэр балык тууга кири-ригитэ. Итинтэн атын да ньымаларынан сахалар бултан аһаан-сизэн ку-раан, тыһыс дьыллары туораан, үс саа төрүттэринэн буолбуттара бил-лэр. Киһи албаһа, билэрэ-көрөрө элбэх. 1839 сыллааҕы Нам улууһун ино-родческой управатын отчуота баар эбит. Оччокка кулуба Винокуров илии баттаабыт. Оно суруллубутунан, куруппааскыны 250, улары 30, куртууҕа 70, бочугураһы 120, турууһы 10, андыһы 250, кубаны 10, хааһы 300, куһу 2500 бултаммыта ыйылыбыт. Балык да оччолорго бултанар эбит. Собону 25000, сордону 50, уомулу 3510, хатыһы 1050, чуучаҕы 415, туукуны балыктаабыттар. Оччотооҕу саха дьоно тыһынаах буолар иһин араас ньы-маны туттан бултан, аһаан-таннан олодохторо. Этиллэр ити сыһып-палар кыччаттылыбыт да буолуохтары сөп. Урэх бастарынан, ыраах ала-астарынан бытанан олодор дьонтон сибидиһиннэни дөбүгис ыла охсубак-кын. Уксугэр кыаллыбат даҕаны.

Ол кэмгэ бултан уонна балыктан атын ас баара соччо биһиэхэ билли-бэт. Сүөһү, сылгы ииттэн ололорбуттара. Үүнээһини эмиз хомуйан, хатаран бас сугукатын, күөл быһыытын хостоон таһааран аса эһинэллэрэ. Булга-аһынгна, балыктааһынгна даҕаны сир үлэтинэн дьарыктана кэлбит дьон көмөлөспүттэрэ буолуо дьэри, киһилэр аһсаан өттүнэн арыахтара. 1840 сыллаахха Никольский солобуодатыгар 4 эр киһи, 2 дьахтар ололорбут. Оттон Нам улууһугар ити бириэмэҕэ 7340 киһи баар эбит.

Нам улууһун сахалара үтүс ньыманы туттан бултан, аһаан-сизэн оло-лорбуттары билэбит. Үгүстүк, күннэтэ аһаан ас суорат, үтү буолуо эрэри, айылда бэрсэр булдаттан туһанан, урааннаах уһун кыһыны туоруурга эрдэттэн бэлэмнэллэрэ.

Г. КРИВОШАПКИН

Кэрэ эйгэтигэр «НЬУРГУҔУН» ӨРҮҮ ТЫЛЛА ТУРУОҔА

Быйылгы сезонга А. Ф. Шес-таков аатынан улуустааҕы культу-ра киһини «Ньургуһун» ырыа-үгкүү народнай коллективын төрүттээбит коллегаларбытын РСФСР, Саха АССР культуранын үтүөлээх үлэ-итэ А.Ф. Шестаков, Саха АССР куль-туратын үтүөлээх үлэитэ, балет-мейстер Р.Б. Кириллова, баянист-аккомпаниатор, ССРС культуранын туйгуна И.Л. Христофоров ааттарын үйэтитэр сыаллаах-соруктаах хас би-ирдилэригэр анаан ахтыы кизэлэ-ри, концерттары ыйтыбыт.

Муус устар 29 күнүгэр, аан дой-ду үгкүүтүн күнүгэр түбэһинэрэн Р.Б. Кириллова бириһингэр анаан улуустааҕы үгкүү коллективтарын конкурса буолан ааста. Бу күн Ха-тырыктан «Күн бытархайдара» (сал. И. Винокурова), Модуттан (сал. М. Хабарова), Нам 2 №-х орто оскуолаттан (сал. Л. Кириллина), I Хомуस्ताахтан «Мичээр», Парти-зантан «Сандаара» (сал. А. Окое-мов, С. Тихонова), Намтан «Ньур-гуһун» (сал. М. Порогова, С. Неус-троева) үгкүү коллективтара кыттыыны ылдылар.

Ахтыыга Роза Борисовнаһын үгкүү коллектива тэриллиэрттэн биригэ үгкүүлэспит, тэрийсигит, өр сылларга Нам улууһун культурата сайдыытыгар элбэх сыраларын би-эрбит И.З. Кривошапкин, Т.А. Гу-рьева, уонча сыл улуус культура-тын үлэтин салайан кэлбит Р.Н. Го-ророва истиг-иһирэх тылларынан кини туһунан эттилэр. Нам оройу-онугар 1958 с. саҕалаан үгкүү кол-лектива 1961 сыл республикаҕа аан бастаан «народнай» ааты ылар чи-эстэммитэ. Коллектив улахан түһүлгө тахсыыта 1963 сылтан Хабаровскайтан саҕаламмыта. Сыллар ааһаллар. Ансамбль үлэтэ саҕаланар, үгкүүһүттэр уларытал-лар, кэлин сылларга элбэх специ-алист кэлэн барда, репертуар да ула-рыйар. «Ньургуһун» 1978 с. респу-бликанскай фестивалы лауреата, 1987 с. I республиканскай бальнай үгкүү көрүүтүн I миэстэлээх дип-ломана, 2004-2005 сс. Покровскай-га, Хатаска ыгтыллыбыт респу-бликатааҕы Терпсихора бырааһы-ныгынан, «Хотугу судус» республиканскай конкурс дипло-манара буолдулар. Билигин специ-алист, культура колледжын выпус-книдата Мария Порогова таһаары-ылаахтык үлэтин саҕалаата, киниэхэ методист быһыытынан Р. Кириллова иһипит-үөрөспит кыһа, оҔо эрдэрттэн «Ньургуһун» үгкүүһүтэ, хореограф идэлээх, би-лигин «Ньургуһун» иһинэн «Кы-тайа» ыччат үгкүүтүн бөлөҕүн са-лайаччыта С. Неустроева

көмөлөөр.
«Кытайа» үгкүү бөлөҕө быйыл Кыайы 60 сылыгар аналлаах фести-вальга лауреат үрдүк аатын ыла-ры ситистэ. «Кымыс үрдэ» дьин фольклорнай композицияны туру-оран «Ньургуһун» сахалыы тыһы-нааммытын, иккитээн тыллан эрэ-рин көрдөрөн, сонундук көһүнүлэр, инникитин тэтиһэрин сүтэрбэккэ, элбэхтик гастроллаан өссө чингэтэллэригэр баҕарабыт.

Бу кизэ урут араас сылларга үгкүүлээбит О. Новгородова, Е. Обутова, С. Неустроева, Л. Рехля-сова, Л. Черноградская, Н. Андросова, П. Кулаковская эдэр үгкүүһүттэри кытта мустан «Ньургуһун» үгкүүнү толордулар. Урут Р. Кириллова туруорбут «Венгерскай» үгкүүтүн эдэр үгкүүһүт М. Порогова сцена ветерана, культу-ра туйгуна Л. Рехлясовальһын үгкүүлээн дьону сэргэсхитилэр. Оттон Т. Винокурова дьарыктыыр «Восточнай үгкүү» коллектива сценаҕа тахсытыгар урукку үгкүүһүттэр Г. Местников, В. Нов-городов, Г. Горохов үгкүүлээн өссө кизэрттилэр.

Бу кизэҕэ күндү ыалдыгытары-нан улуус мунньаһын депутата, Су-орун Омоллоон аатынан Опера, балет театрын директора Г.Г. Мес-тников, урукку «Ньургуһун» үгкүүһүттэра кэргэниин Яна, Геор-гий Гороховтар буолдулар.

Конкурс түмүгүнэн Гран-при-ны «Мичээр» үгкүү коллектива ситистэ, I миэстэлээх лауреат аатын «Ньургуһуннар» ыллылар, 2 миэстэҕэ Хатырык оҔолоро таһы-тылар. «Надежда» номинацияны «Ньургуһун» үгкүү коллективгар театр аатыттан Г. Местников тут-тарда. «Кыайыыга дьулуур» иһин номинацияны модуттар, «Көрөөччүлэр биһирэбиллэрин» Нам 2 №-х оскуолатын оҔолоро ыллылар. Бары коллективтар дип-ломнарынан, сыаналаах бириэстэ-ринэн наҕараадаланылар.

Инициатива Р. Кириллова бири-иһигэр ытыллар үгкүү коллек-тивтарын күрэхтэрин сыллата өссө тэрээһиннээхтик, эрдэттэн үөрэх, культура управлениелара биер кэ-лим былаан ылынан ыкталлара на-ада. Дьининэн улууска баар элбэх оҔо, үгкүү коллективтара Р. Кири-лова коллективиттан олук ылан, онтон саһарга курдук ыһыллан та-рилиннэхтэрэ буолуо. Оччогор үгкүү курдук уустук, кыраһыабай жанр чаччы үгкүү улахан бырааһын-ыгар кубулуйуо этэ.

Е. КУТУКОВА, ССРС
культуранын туйгуна

ИҢИРЭХ ТЫЛЛАР

Күндүтүк санын ийбэтин, эбээбитин **ИЛЛАРИОНОВА ЕФРОСИНЯ ПЕТРОВНА** 70 сааскын туолар өргөйдөөх үбүлүгүнүн ис сүрэхпиттэти ийиттик-истинник эрдэлибит!

Баарабыт күндү киһибитигэр Саха сириг кинд маһыны чэгиэн-чэбдик доруубуйаны, инникитин даҕаны биһиэхэ эрэллээх эркин, тулхадыйбат тутуох, үтүө субаһит буола сырыт. Таптааһа эбээбитигэр бу орто дойдуга баар барыкэра, ыраас халлаан, дьол-соргу эрэ тосхойдун!

Оболорук, кийииттэриг, күтүөттэриг, сизнэриг, хос сизниг,

МАХТАЛ

Бу дьыл муус устар 10 күнүгэр Госстрах дьэитин халааһын түмүгэр тэриллит дьылаага суналлык ылсыһан буруйдаахтары биэр нэдиэлэ иһигэр булан оборудованиларбытын төнүннэрибиттэригэр «Ыччат социальной психологической өйбүлүн Киинэ» уонна «Дьэиэ кэргэн уонна өрө өйбүлүн Киинэ» Намнааҕы ис дьыла үлэһиттэригэр УГРО майоругар Руслан Михайлович Куликинга, лейтенант Надежда Иннокентьевна Рехлясовага уонна старшай лейтенант Петр Иванович Собакинга барҕа махталларын тиэрддэлэр.

Улууустаагы ис дьылаага отдельгар манньык эдэр, билвилээх, профессионал үлэһиттэр баалларыттан олус үөрэбит. Баарабыт тус олоххутугар ситиһиллэри, дьолу-соргуну!

Ыччат социальной психологической өйбүлүн Киинэ, Дьэиэ кэргэн уонна өрө өйбүлүн Киинэ

БИЛЭРИИЛЭР РЕКЛАМА

Нам улууһугар Дьарыктаах буолуу сулууспаһын күнүнүн ыгыты ыам ыйын 26-27 күннэригэр көһөрүлүннэ. Бары интэриэстээх тэрилтэлэр докумуоннарытын бэлэмнииргитигэр, дуогабардаһар тэрилтэлэр сайаапкаһытын эрдэ түһэрэргитигэр.

Продаю недостроенный частный дом 7 x 12 м (газ, свет) в п. Хамагатта. Брус 16 x 16 длина 6 м. 57 штук, сосна. А/м «Москвич-2141» 1995 г.в. цвет белый в хорошем состоянии. **Тел. 42-7-51, ул. Ст. Платонова, 44**

В учебном центре «Эрэл» продаются септолии (узамбарские фиалки) разных врем. **Обр. в рабочее время по адресу: ул. Ойунского, 5/1, тел. 41-4-54**

Продаются ЗИЛ-131 1992 г. вып. с документами на запчасти за 25 тыс. руб. без торга. **Тел. поср. 27-2-41**

Продаются «Тойота-Чайзер» 1995 г.в. цвет белый. **Тел. 42-9-46, кварт. Нэлэгэр, ул. И. Захарова, 29**

Хатырык бөһүөлөгэр үчүгэй уһаайбалаах, 8 x 11 м иэннээх, албах подсобнай тутуулардаах, булуустаах чааһынай дьэиэ атылыанар. **Билсэр тел. 27-1-31**

ПО «Илгэ» требуется на работу парикмахер с опытом работы и водитель категории В, С, Д с опытом работы не менее 5 лет. **Обр. по тел. 41-0-80**

В магазинах потребительского общества «Илгэ» сдаются в аренду торговые площади. **тел. 41-9-61, 41-5-69**

Продается ООО «Эмп-топ» с регистрацией и р/счетом в с. Намцы. **Звонить в Якутск по тел. дом. 35-88-23, раб. 46-10-12 Яковлеву**

ААН ДОЙДУТААҔЫ ДЬИЭ КЭРГЭН КҮНҮГЭР АНАЛЛААХ НЭДИЭЛЭНИ ЫҔЫТЫ ПРОГРАММАТА
Ыам ыйын 15-20 күннэра 2005 с.
15.05. — 20.05 Нэһиликтэригэр дьэиэ кэргэн күнүгэр аналлаах бизчэрдэр, үлэ, спорт, үөрөх тэрилтэлэригэр дьэиэ кэргэттэри чиэстээһин, дьэиэ кэргэн быыстапкаларын тэрийии.

- 16.05.** «Надежда» кулууп дьэиэ кэргэттэригэр түмсүүтэ. Ыгытылар сирэ, бириэмэтэ: дьэиэ кэргэн киинэ, **15.00 ч.** Кыаммат дьэиэ кэргэттэргэ материалнай уонна өрүкү иитиһигэр консультационнай көмөлөр. Ыгытылар сирэ, бириэмэтэ: соц. приют, **10.00 ч.**
- 17.05.** «Дорубай көлүөнэ» улууэ оскуолаларын төрөппүт комитеттарын көрүү-конкурса. Ыгытылар сирэ, бириэмэтэ: «Сардага» к/т, **14.00 ч.**
- 18.05.** «Атыылаа, атылас» атыы-дьаарбанка. Ыгытылар сирэ, бириэмэтэ: «Сардага» к/т, **10.00 ч.**
- 19.05.** Улууэ дьэиэ кэргэттэригэр фестивала «Дьэиэ кэргэн-2005». Ыгытылар сирэ, бириэмэтэ: 1 Хомуустаах кулууба, **18.00 ч.**
- 20.05.** 50-60 сыл биригэ олорбут дьэиэ кэргэттэри чиэстээһин. Ыгытылар сирэ, бириэмэтэ: А. Шестаков аат. сынналар киинэ, **17.00 ч.**
- 21.05.** «Весна-2005» рассада, сибэкки, сизмэ быыстапка, атыыта. Ыгытылар сирэ, бириэмэтэ: палаточнай городок, **10 ч.**

КЭРИЭСТЭБИЛ

тута сылдьар киһи этэ. Биһиги ийэбит, эбэбит, хос эбэм, кырдыаас эдьийбит сырдык мөссүөнэ куруутун биһигиниин буолуо. Киһи сиптээх баба санааларын оҕолоро, сизнэрэ толоуохтара. Биһигини үтүөбэ, кэрэбэ, ырааска үөрэппитин хаһан да умнуохпун суоҕа.

Кыргытара, сизнэрэ, хос сизнэ, бары аймахтара

Күндү кэргэним, аҕабыт, эһэбит Собакин Егор Николаевич күн сириттэн барбыта бу дьыл ыам ыйын 14 күнүгэр 40 хонуга туолар.

Киһи 1946 с. ыам ыйын 5 күнүгэр Хатырык нэһилигэр төрөөбүтэ. Төрөппүттэрэ, Чурапчы көһүүтүн кытыылаахтара, 1943 с. Нам улууһун Маймаҕа нэһилигэр көһөн кэлэн олохсуйбуттара. Ус саастааҕар тулаһаах хаалбыта. Гошаны сэрни ветерана, улуус Ытык ки-

һитэ Маймаҕа Чурапчыттан көһөн кэлэн олохсуйбут Собакин Николай Филиппович дьэиэ кэргэнэ илпигтэрэ.

Оскуола кэнниттэн 1963-1965 сс. Максим Аммосов аатынан совхозка производство үлэһитэ. Тустуунан сөбүлээн дьарыктанара, илпиг кэмигэр хоһоон айара, гармошкага ооньуура, саахыматтыыра.

1968 с. Өлүөхүмэттээби тыа хаһаайыстыбатын техникумун механизация отделениетыгар үөрэнэ кирибитэ. 1972 с. + Максим Аммосов аатынан совхозка механигынан үлэһит кирибитэ. Бу сыл олоһун аргыһын Розалия Семеновна кытта ыал буолбуттара.

1972-1980 сс. усталарыгар М. Аммосов аатынан совхозка механигынан, завгарынан, управляющей эбээһинэтин толоороччуна үлэһитэ, АВМ агрегат эвентуон салайбыта. 1976 с. Коммунистической партия кэжэтигэр кириэн, олоһун тигэһ күннэригэр дизри партия эрэллээх чилиэнэ этэ.

1980-1981 сс. Хатырык орто оскуолатыгар производственной үөрэхтээһин маастарынан үлэһитэ.

1982-1989 сс. Хатырык нэһилигэтин олохтоох ээбиэтин председателинэн, 1989-1991 сс. М. Аммосов аатынан совхоз парткомун секретарынан үлэһитэ. 1993-1995 М. Аммосов аатынан КП директорынан быыбардаммыта.

1995-2003 сс. кулун тутар ыйга дизри Хатырык нэһилигэтин баһылыгынан таһыллан үлэһитэ. Егор Николаевич бу сыл-

ларга Хатырык нэһилигэтин сайдыытын кэскиллээх боппуруостарын туруорсубута: М.К. Аммосов аатынан СР Государственной музейин туттаран үлэһит кирибитэ. Ону тэнэ Хатырыкка гаас кириитин, 16 квартиралар таас дьэиэ тутулуутун, асфальт суол онгоһуллар тэрээһин боппуруостарын, бырайыактарын онорууга республика үрдүкү салааларыгар, араас таһымнаах муньахтарга күүскэ туруорсубута, саҕалааһын үлэһити ыыттарбыта. Олохтоохтор тыын боппуруостарын нэһиликэ иһигэр водопроводы улууска аан маннайгынан киллэртэбитэ. Салайар үлэһит үлэһиттэн нэһиликэ олохтоохторо Егор Николаевичи олус чизинэй, эппит тылын толорор, ирдэбиллээх салайааччы быһыытынан сыаналаабытара.

Аҕабыт үтүө суобастаах, чизинэй үлэтин туоһунан элбэх грамоталар, махтал суруктар, СР правительствотын бочуотунай грамотата, юбилейнай матээллэр, дьон махтала, үтүө өйдөбүллэр буолаллар.

Егор Николаевич 4 оҕоһо күн сирин көрдөрөн 4 сизн таптааһа эһэлэрэ этэ. Оҕолорун барыларын үрдүк үөрэхтээх үлэһит, ыал онгоортоон олоххо биэ эрэллэ саған барда.

Аҕабыт, эһэбит нэһилигэтин олохтоохторун туһугар ыыппыт кэскиллээх үлэһитинэн кизэн туттабыт. Күндү киһибит ыыппынар ылаах тылын, сүбэтин, кэскиллээх санааларын хаһан да умнуохпун суоҕа.

Кэргэнэ, оҕолоро күтүөтэ, кийииттэрэ, сизнэрэ

ПО «Илгэ» требуется на работу заведующий гаражом с опытом работы. **Обр. по тел. 41-0-80**

Продается деловой лес 15 кубов. **Тел. 42-6-32**

«Быткомбинат» ХЭТ бэйэтин үлэтин тохтоторун туһунан иһитиннэрэр.

Продается участок с ветхим домом в центре под магазин или офис, документы в порядке. **Тел. 41-0-39**

Срочно купим дом или квартиру в пределах 100 тыс. руб. в с. Намцы. **Посредники: 42-1-87, 42-1-76 (после обеда)**

<p>Намнааҕы 5040 №-дээх Сьербаанга ар сыларга биригэ үлэһит дьуөгэбитигэр Панфилова Людсия Семеновнага таптааһа кэргэнэ</p> <p>ПОПОВ Петр Васильевич соһумардык өлбүтүнэн дьиринг кутурбаммытын биллэрэбит. Зырянова, Сивцева, Винокурова, Уваровская, Осипова, Ермолаева, Винокурова, Матвеева, Спиридонов</p>	<p>Биригэ үөрэмэт табаарыстарыгар Захарова Санига, Проньга, ийэтигэр Евдокия Егоровнага, чинэ аймахтарыгар таптааһа уоллара</p> <p>ДИМА хомотлоохтох күн сириттэн барбытынан дьиринг кутурбаммытын тиэрдэбит.</p> <p>НСОПШ-1 5 «а» кыл. үөрэнээччилэрэ, төрөппүттэрэ, кыл. салайааччылары Васильева Л.Е., Эверстова Н.В.</p>
<p>Бытовой комбинат урукку үлэһитэ</p> <p>ПОПОВ Петр Васильевич ыарахан мариыттан өлөн туорабытынан дьиринг кутурбаммытын тиэрдэбит.</p> <p>«Быткомбинат» ХЭТ коллектива</p>	<p>Выражаем глубокое соболезнование семье Прокопьевых Николаю Николаевичу, Тасице Петровне, Денису, ученику 2 «г» класса по поводу кончины горячо любимого сына, брата</p> <p>ПРОКОПЬЕВА Афоня. Родители и классный руководитель 2 «г» кл. Намской начальной школы</p>
<p>Биригэ үөрэмэт табаарыстыгар Панфилова Семен Ивановичка аҕата</p> <p>ПОПОВ Петр Васильевич эмискэ мадьан өлбүтүнэн дьиринг кутурбаммытын тиэрдэбит. Нам орто оскуолатын 1985 с. 10 «в» кыл. выпускниктара</p>	<p>Выражаем глубокое соболезнование семье Халдеевой Марины Ивановны, коллектив 3 «б» класса НОСШ-2, классный руководитель</p> <p>ХАЛДЕЕВОЙ Марины Ивановны. Коллектив 3 «б» класса НОСШ-2, классный руководитель</p>
<p>Дьуөгэбитигэр Панфилова Мария Ивановнага аҕата</p> <p>ПОПОВ Петр Васильевич эмискэ мадьан өлбүтүнэн дьиринг кутурбаммытын тиэрдэбит. Дьуөгэлэрэ Мая, Лена, Элеонора</p>	<p>Күндү дьуөгэбитигэр Башлева Ираида Ивановнага, Башлева Альбина Егоровнага ийэлэр күндү, таһтыр чыычаастара, сизнэрэ, бырааттара</p> <p>ТАГИРЧИК быстах өлүгэ быдыһынан күн сириттэн мэтта. Дьиринг кутурбаммытын, суох баар ыар санааларын барытын зинигини кытта биһигэ үлэстэбит.</p> <p>Дьуөгэлэриг, биригэ олоор ыалларыг Сосиннар, Никифоровтар</p>
<p>Ыгытылар, истинник саныр балтыбытыгар, эдьийибитигэр Панфилова Людсия Семеновнага кэргэнэ, үлэ ветерана</p> <p>ПОПОВ Петр Васильевич ыарахан мариыттан соһумардык өлбүтүнэн дьиринг кутурбаммытын тиэрдэбит. Екатерина, Исиф, Анна, Никита, Евдокия, Николай, Елена, Владислав, Мария, Филипп Замятиннар, Акулина, Сергей Ивановтар, Степанида, Гавриил Прокопьевтар</p>	<p>Күндүтүк саныр догдотторбутугар Колыва, Алба таһтыр уоллара</p> <p>ТАГИР күн сириттэн соһумардык суох буолбутунан дьиринг кутурбаммытын тиэрдэбит.</p> <p>Женя, Нада, Марианна, Полина</p>
<p>Нам улууһун олохтоо, үлэ ветерана</p> <p>ПОПОВ Петр Васильевич күн сириттэн барбытынан кизнэ кэргэнигэр Панфилова Людсия Семеновнага, оҕолоругар, бары аймахтарыгар дьиринг кутурбаммытын тиэрдэбит. Дьуокуускай куораттан Лукиновтар, Намтан Прокопьевтар</p>	<p>Биригэ үлэһит коллегабытыгар Башлева Ираида Ивановнага, кизнэ дьэиэ кэргэнигэр, аймахтарыгар таһтыр сизнэрэ</p> <p>ХАРИТОНОВ Тагир хомотлоохтох күн сириттэн дьиринг кутурбаммытын тиэрдэбит. Намнааҕы профессиональнай аҕады коллектива</p>
<p>Бытовой комбинатка ар сыларга инстээр сыаха механигынан, электрикэн үлэһити табаарыспыт</p> <p>ПОПОВ Петр Васильевич соһучу мадьан олохтон барбытынан кэргэнигэр Людсия Семеновнага, оҕолоругар, сизнэригэр дьиринг кутурбаммытын тиэрдэбит. Эр сыла биригэ үлэһити урукку Бытовой комбинат үлэһиттэра</p>	<p>Правление и профком от имени коллектива ПО «Илгэ» выражают глубокое и искреннее соболезнование своим работникам Башевой Альбине Егоровне и Башевой Ираиде Ивановне по поводу смерти сына и внука</p> <p>ХАРИТОНОВА Тагир.</p>
<p>Убаастабыллаах догдотторбутугар, дьуөгэбитигэр Лухова Людсия Семеновнага, кизнэ оҕолоругар аҕалара</p> <p>ПОПОВ Петр Васильевич мадьан өлбүтүнэн хомотолорун үлэһити дьиринг кутурбаммытын тиэрдэбит. Тоскинар дьэиэ кэргэттэра</p>	<p>Биригэ үөрэмэт догдотторо</p> <p>АФОНЯ хомотлоохтох өлбүтүнэн ийэтигэр Татьяна Петровнага, аҕады Николай Николаевичка, балтыларыгар, бырааттарыг дьиринг кутурбаммытын тиэрдэбит.</p> <p>Биригэ үөрэмэт догдотторо</p>
<p>Нам улууһун прокуратураны коллектива прокуратура специалиһыгар Панфилова Людсия Семеновнага, оҕолоругар, сизнэригэр таптааһа кэргэнэ, аҕалара, эһэлэрэ</p> <p>ПОПОВ Петр Васильевич соһумардык биһиги кэжэбиттэн туорабытынан дьиринг кутурбаммытын тиэрдэбит.</p> <p>Нам улууһун прокуратураны коллектива</p>	<p>Намнааҕы дьарыктаах буолуу Киинин коллектива Дьуокуускай куорат дьарыктаах буолуутун Киинин үлэһитигэр Прокопьев Николай Николаевичка уонна кизнэ дьэиэ кэргэнигэр таһтыр уоллара, убайдара, бырааттара</p> <p>АФОНЯ эдэр сааһыгар хомотлоохтох күн сириттэн суох буолбутугар дьиринг кутурбаммытын тиэрдэллэр.</p>
<p>Убаастыыр киһибитигэр Панфилова Людсия Семеновнага, кизнэ оҕолоругар, сизнэригэр таһтыр кэргэнэ, аҕалара, эһэлэрэ</p> <p>ПОПОВ Петр Васильевич күн сириттэн эмискэ мадьан туорабытынан дьиринг кутурбаммытын биллэрэбит. Николаевтар дьэиэ кэргэттэра</p>	<p>Намнааҕы дьарыктаах буолуу Киинин коллектив Саха Республикатын дьарыктаах буолуутун Управлениетын бухгалтерияга отделан начальнигынан сол буйааччыгар Новгородова Антонина Романовнага уонна кизнэ дьэиэ кэргэнигэр таһтыр оҕолоро</p> <p>ЛИЯ эдэр сааһыгар хомотлоохтох орто дойдуттан суох буолбутугар дьиринг кутурбаммытын тиэрдэллэр.</p>

Редактор В.Г. Касьянов тел. 41-3-32
ОТДЕЛЛАР: информация, сурук, төрүт культура — 41496; ; бухгалтерия — 41332; факс — 41332; иллюстрация уонна реклама (секретариат), редакционнай издательской система — 41141

Төрүөтүн таһаарааччылар: СР Правительствота, «Нам улууһун «Энсиэли» хаһыат редакцията» государственнай учреждение. Маассабай информация средстволарын туһунан РФ сокуоннарын туһунан контуруоллуур уонна регистрациллар РФ бачэка Госкомитетин СР региональной управлениетыгар 2003 с. бас ыйын 20 күнүгэр регистрацилларын күөһүрө — ПИ №19-0428.

Сурукка ванкытын-суолугун, үлэтигин, дьуөгит аалдырыһын очку ыйыт. Редакция кирибит суруктар төннөрүлүбүттэр. *Автор итэра хаһыат санаатымын мэйдий бири буолбат.*

“ЭНСИЭЛИ” - Нам улууһун хаһыата.
678380, Саха Республикатыга, Нам с., Заложной ул. 4.
E-mail: editor@namtsy.sakha.ru

“Энсиэли” хаһыат редакционнай-издательская ситимигэр таһылыһа уонна таһылыһа. Хаһыат Дьуокуускайга “Сахаполиграфиздат” НИПК бачэстанин, Орджоникидзе ул. 38. Формашта А3 Кэксэйэ 1.5 бачэст. лине

Көгүл сыананан атылаһанар
Индекс — 54889. Тиража — 2354
Бачэка илии баттанна — 12.00 ч. 13.05. 2005
Сахаанын №-рэ — 63

Кыайы 60 сылыгар

КЫТТЫЫЛААХТАР УМУЛУБАТТАР

Ыйын 6 күнүгэр Никольскайга биэр кэрэ-бэлиэ түгэн үөрүүлээхтик бэлиэтэннэ. Сэрин иһинэ Никольскай нэһилиэгэр үлэ-лэбит, Аҕа дойду сэриитин актыыбынай кыттыылааҕа, Кыһыл Сулус, Аҕа дойду сэриитин II ст., Албан Аат III ст. уордьаннар кавалердара, разведчик Егор Григорьевич Протопопов мемориальной дуоскатын, кини аатынан уулусса 33 №-дээх бэйэтэ туттан олорбут дэиэттигэр өлөрлөр уонна нэһилиэк дьаһалтатын тэрэ-эһиннэринэн аһыы сизрин толору-

ута ытыгылына.

Бэлиэ түгэнгэ сэрин ветеранын өлөрлөр, сиэннэрэ, аймахтара, нэһилиэк дьаһалтатын үлэһиттэрэ, кырдыаҕастара, олохтоохторо, оскуола, дьааһыла өлөрлөр кытын-нылар.

Сизри толоруу миитинин «Истэр» бааһынай хаһаайыстыба баһылыга И.И. Бережнев аста. Кини Е.Г. Протопопов сэрин ивигэр колхозка үлэлээбитин, 1942 с. 20 саастааҕар армияга ыгырыллан Сталинград куоракка, Украинага, Польшага, Кенигсберг, Берлин ку-

ораттары ылыыга разведкага сыл-дьан сэриилэспитин, Кыайы кэннигиттэн дойдутугар эргиллэн сүөһү үлэтигэр сыдыбытыгын иһитинэр-дэ. Кэргэнинээн М.П. Соловьевалыын икки кыыс, биэр уол өрөлөнөн, үлэлээн-хамсаан, нэһилиэк ытык ыала буолбуттарын иһитинэр-дэ. СР правительствотын аатыттан И.И. Дегтярев, улуус ветераннарын сэбиэттэтин К.Н. Тихонов, нэһилиэк дьаһалтатын баһылыга Г.С. Потапов, улуус муньяарын депутата Ф.Г. Баишева, олохтоох оскуола директора М.И. Шадрин муньах кыттыылаахтарын үөрүүлээх событиенан истинник эрдэлээтилэр.

Нэһилиэк ытык кырдыаҕастара, үлэ, тыыл ветераннара А.Р. Иванов, М.С. Шаповалов, Е.Г. Протопопов өлөрлөр мемориальной дуосканы үөрүүлээх быһыыга-майгыга астылар.

В. СЫРОМЯТНИКОВ

СААС, ДУРДАБА

Сааскы түүн сылайан, утуктаан, Дурдаба ветеран сыппыта, Аттыгар күс үөрэ кырылаан Түспүтүн ухуктан ыппата.

— Табаарыс хамандыр, бэрт өртөн Гитлер кинбэскэ өстөнөн, Мин сизтэр хаһаана сылдыбын Биригэстээт, бойбуой буулдыбын.

Түүл түһүүр: Полтава аһыгар Окуола иһигэр олоор, Бэрт ыраах быгыалыыр фашиһы Биир бэргэн ытыһынан охторор.

Эмискэ саа тыаһа сатараан, Олоро оҕуста ветеран, Итинилээх доруобуй, МЦ-тын Илинтэ харбаата сымсатык.

Хамандыр дьинтиргээн ыйытар, Туох-ханык кинигин сураһар: — Табаарыс, эн хантан сылдыаһын, Хайдах бу бэргэнник ытаһын? — Мин хоту дойдуттан сылдыаһын, Саа тутан улааһыт сахабын, Мин тиини харахха ытаһын, Фашиһы сүрэххэ табаһын.

«Немецтэр кэллилэр дуо? Хантай?» Уолуйбут кырдыаҕас ыйытар, Онтон дэ ухуктан, сонһуйан Саа уоһун аллара саныһытар.

— Дэ өрөөл, тийинэхпит сотору Кырыһтаах Германия сиригэр, Биир бэргэн буулдыаһын ордурун Гитлер өһөхтөөх сүрүбэр.

Алта уон сыл ааста ол кэмтэн Арахпат өйүттэн, түүлүттэн Уот сэрин умайар кутаата, Буурдалаах бойбуой сырыһыта.

СЭКИ

ВЕТЕРАННАРГА МЭТЭЭЛ ТУТТАРДЫЛАР

Ыйын Кыайы 60 сылын бэ-лиэтээһингэ улуус үрдүнэн элбэх өрүттээх үлэлэр ытыгылынылар. I Хомуस्ताах орто оскуолатын 3 кылааһын өлөрлөр (кыл. сал. Винокорова С.Н.) биэр улахан акцияга — тыыл ветераннарыгар «Кыайы 60 сыла» диин мэтээл-

сырыттылар. Өлөрлөр ырыа ыллаа-тылар, хоһоон аахтылар. Сүрдээх доһунуук туттан эрдэлээтилэр. Роман Романович эрдэлээн иһин тутуһан мэтээллэрин түөстэригэр кэтэртэ. Кырдыаҕастар махтанан өлөрлөрү кэс тылларын аттылар, сорохтор ким оҕото буоларын ту-оһуластылар, сыллаан, иһин туту-

Кырдыаҕастан

— сүбэтин

ЭБЭЭ ААНЫС ҮӨРЭБЭ

Этнопедагог К.С. Чиряев про-грамматыгар «Эһэ, эбэ педагогика-та» диин чакчы-бааччы саха оло-доттан тахсыбыт сонун, мындыр салаа баар.

Эһэтин, эбэтин кытта олоор оҕо кырдыаҕас кинини туора көрбөт, убаастыы, ытыктыы, көмөлөһө үөрэнэр. Эһэтэ, эбэтэ ки-ниэхэ саамай күндү кинилэрэ бу-лар. Аңардас сиз оҕо саҕа-ингэ буолан бычыгырыы сылдыаһын күрэн кырдыаҕас кини сэргэхсийэр.

Анна Дмитриевна Бурнашева — эбээ Ааныс 78-с сааһыгар сыл-дыар, элбэх өрөлөөх, сизтэрдээх кырдыаҕас. Билигин биэр сизини көрөр. Кини сизнигэр улахан таба-арыс, чугас, истин кини, дурда-хахха. Сизнэ Костя уол оскуола-тан кэлэригэр итин чөйдөөх, сыла-ас астаах үөрэ-көтө көрсөр. Күө-дьаа аһаан баран хотоннору-гар тахсааллар.

Иллэн кэмнэрин эмиз биригэ атаараллар. Эбэтэ сыһына сыгар кэмгэр Костя кинилэрэ сытан ки-нигэ ааҕар сэргэхситэр. Эбэтэ ону-оха, иста сытан, сөп буола-буола «оо, барахсаны», «бу алдыархайы», «малдыаһы» диин саҕа аллайан, айымны ис хоһоонугар сөп түбэ-һиннэрэн сөһөр-махтайар. Ол аайы сизнэ уол эр ылан ааҕара доржу-оннон, тэтимирар. Бу эбээ Ааныс сизин ааҕарга үөрэтэр ньымала-рыттан биридэстэрэ, маньык уолун ааҕар дойдурун сайыннарар, тэги-мин түргэтэтэр. Костя бастаах кы-лааска үөрэнэр кэмнэригэр ааҕарын, суруйарын олус ыары-рыһыта, саҕата да мөлтөх этэ. Би-лигин кини 4-с кылааска үөрэнэр, үөрэтэр орто. Онно эбэтин үтүө өнөтө улахан. Эбээ Ааныс сизин кытта биригэ кинигэ ааҕарын сүр-эбэдьээбэт, үлэ дии санаабат, төттөрүтүн, үөрүү курдук көрөр, дьолум диин өйдүүр.

«Кырдыаҕаһы хааһахха хаа-лы сылдьан сүбэлэт» диин маны этэн эрдэхтэрэ.

Эдэр төрөппүттэр кураанаһы-нан «аах да, аах» диин олодьуй-охтарын кэриэтэ, эбээ Ааныс үөр-этин, хоһобурун туһаныахтарын сөп курдук.

Мария КОЛМОГорова, соцпедагог, I Хомуस्ताах.

лэри дьизэлэринэн сылдьан тутта-рыыга кытыннылар. Өлөрлөр уру-октарга, кылаас чаастарыгар сэ-рин, тыыл үлэтин туһунан элбэҕи аахпыттара, кэпсэпиттэрэ, бил-сибиттэрэ. «Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат!» диин тема-лаах кылаастар икки ардылары-гар ытыллыбыт фестивалга төрөппүттэринин кыттан 2 миэстэ-ни ылыгытара. Онон бу тыыл ве-тераннарын кытта көрсөн кинилэ-ри эрдэлэниргэ бэлэм этилэр.

Болдьообут бириэмэтигэр ве-тераннар советтарын председате-лэ Р.Р. Леонтьевтың көрсөн учу-улаллара Саргылана Николовны-лын үс күн дьизэлэринэн

һан ытыгылар. Бүтэһигэр хаар-тыскара түһэн бу үөрүүлээх түгэ-ни үйэтигилэр.

Бу улахан суолталаах меро-приятиегэ кыттан элбэх кырдыаҕа-стартан истиг кэс тыллары исти-биттэрин өлөрлөр бука өргө диири умнубаттара буолуо. Кырдыаҕас дьону ытыктыы, убаастыы улаа-тын, кинилэр олохторугар сүгүрүүн, дьоллоох үйэ дьон бу-олун диин мин эмиз ити ветеран-нар алгыстарыгар кыттыһан бэй-эм сэмэй баҕарын бары өлөрлөрү ти-эрдэбин.

Е. НЕУСТРОЕВА, I Хомуस्ताах

Сурутуу - 2005

Улуус хаһыатыгар сурутуу сыаната 2005 сыл иккис аҕарыгар уларыыбата: 6 ыйга — 180 солк., 3 ыйга — 90 солк., 1 ыйга — 30 солк. тэннэстэ.

«Энсиэли» хаһыакка улуус бары почтовой от-делениеларыгар, биирдиилээн почтальоннарга, общественной тарҕатааччыларга уонна редак-цияга кэлэн быһаччы сурутуохха сөп.

ТУОХ? ХАННА? ХАҤАН?

(Республика бэчээтин сонуннара)

Ыам ыйын 11-13 күннэригэр республика аан бастаан «Танара уон-на саха норуотун туһугар» диин церковной исторической-научной кон-ференция ытытылына. Сэбиэскэй былаас саҕана хам баттанан олорбут православнай итэҕэл 1993 сылтан үлэтин саҕалаабыта. Билигин 50 при-ход, 20 танара дьизэлэрэ, храмнар, чочубуналар о.д.а. бааллар. Бу кон-ференция билигин коммунистической идеология кэхиитин кэннэ дьон ханык да итэҕэл суох буолар кутталга кийрибиттэринэн, араас секталар үлэлэрэ кизгик тэһийбитинэн, ону бохсор сорук турбутунан сибээстээх. Конференцияга республика вице-президең А.К. Акимов кыттыһы ылла. Манна «Саҕа кэс тыл» диин ааттаах «Новый завет» сахалыы тылы-нан кинигэтэ сүрүхтэннэ.

Соторутааһыта Федеральной Кини үбү туһаныһыны кыраҕытык кэтэ-эн олоор счотнай палататтан ревизордар кэлэн Саха Республикатыгар улахан бэрэбиэркэ ытытылар. Кинилэр бэрэбиэркэлэрин түмүгүнэн Саха сириң госуда ретвеннай иһэ 2000 с. тохсунньу 1 күнүгэр 11 млрд 762 мөл. 455 тыһ. солк. тэннэспит. Бу 2003 с. тэннээтэххэ 244 мөл. 721 тыһ. солк. элбэбит. Государственной иэс сүрүн өлүүтэ Федеральной бюджет ини-гэр эбээһээсталистигэ буолар — 7 млрд. 597 мөл. 541 тыһ. солк., ол эбэтэр уопсай иэс 65%-на.

Тыа сиригэр чааһынай секторы үбүнэн өйөөһүн кэлин кэмгэ Прези-дент граннарын конкурс нөҕүү бизиринэн быһаарыллар буолла. Ол кур-дук 2004 с. түмүгүнэн маньык граннар 20 чулуу фермерскэй хаһаайысты-баларга уонна родовой общиналарга бэриллээтэ. Сүрүн ирдэбиллэрин сыл-га сүөһү иһиттигэр 1 мөл. солк., оттон үүнээһини олоордууга 1,5 мөл. солк. итэҕэл суох валовай бордодуксуйаны оҕорбут хаһаайыстыбалар ман-нык граннарга тиксизэхтэрин сөп. Тыа хаһаайыстыбатын министрэ А.И. Степанов конкурснай комиссияны тэрийини туһунан бирикээс таһаарда, бэс ыйын 1 күнүгэр диири улустар ТКУ бу граннарга киирсэр кандидат-тар испиһиэхтэрин түһэриэхтээхтэр.

Маньык конкурс 1999 сылтан ытытыллар, онтон ыла 48 бааһынай ха-һаайыстыбалара, родовой общиналар ити үбү туһанылар. Маны таһы-нан тыа хаһаайыстыбатын уобалаһыгар Государственной бириэмийэлэр бэриллээлэр. Биһигиттэн өссө 1997 с. маньык бириэмийэни А.А. Кузьмин ылан турар.

Ыам ыйын 13 күнүгэр Дьокуускай куорат суутугар Ил Түмэн предсе-дателэ Н.И. Соломов РФ ХК 115, 111 ыст. буруйдааһын дьыалата көрүлүннэ. Суут кинини кэргэни И.С. Соломованы 2003 с. алтынньы 25 күнүгэр кырбаан өлөрүүтэ буруйдааһынан билиннэ, 5 сыл уонна 1 ый кы-таанах режимнээх колонияга көнүлүн быһыыга уурда. Суут бу уурааһын Н.И. Соломов уонна кини адвокаттара республика Верховнай Суутугар ааһынар быраалтаахтар. Бу процесс улахан сабыдыаллаах буолар чин-чилэниэ, тоҕо дииэтэргит, баччаанга диири биир да улахан доһунастаах чиновник ханык да буруйга тардыллан сууттаммыта суох этэ. Ол иһин этэн эрдэхтэрэ: биир баанка тушкенаны уорбут үс сыл күлүүстээх хаай-ыыга түбөһэр, оттон мөлүүйөнүнэн госудаарство үбүн куораллааччы бы-лааска дабайар диин.

Бэлэмнээтэ В. КАСЬЯНОВ

Чөл, чэбдик олох туһугар ОБОЖО — КЫЪАМНЫЫЛААХ СЫЪЫАНЫ

Улууска «Безнадзорные дети» дьин комплекснай-сэрэтэр операция баһылык Д. П. Корякин дыаһалынан муус устар 26 күнүттэн ыам ыйын 20 күнүгэр диэри ыытылла турар. Операцияны улуус баһылыгын солбуйааччы М. Д. Кокарева салайааччылаа муниципальный сокуоннай саастарын ситэ илик оҕолор дыаалаларыгар уонна бырааптарын харыстабылыгар комиссия сүүрүннээн, комиссия эпитеттир секретара М. А. Ядрихинская председателлээх 8 киһилээх оперативнай штаб тэриллэн ыытар. Сыала-соруга — сокуоннай саастарын ситэ илик оҕолор уонна нэһилиннээ ортотугар чөл ологу тардыты, оҕолор көрүүтэ суох сылдыһыларын, быраабы кэһиллэрин сэрэти, арыгылааһыны, табахтааһыны, токсикоманияны утары сэрэтэр үлэ, бары интэриэстээх органнары уонна общественнай тэрилтэлэри бу хайысхага салайыты. Маны таһынан 18 нэһиликтэр комиссиялара миэстэтигэр үлэни ыыталларыгар соруудахтамыта.

Ааспыт сый түмүгүнэн муниципальный комиссия учуотугар 34 оҕо турар, оҕону интэриэстээх усулуобуйага суох 101 ыалга 259 оҕо баар. Улуустаагы операция биир соругунан бэйэлэрин эбээһинэстэрин толорбот эбэтэр ситэ суох толорор төрөппүттэргэ ытыллар мээрэлэри күүһүрдүү буолуохтаах. Ол курдук хас биридди төрөппүт өртүн көрөр-харайар, интэр-үөрэтэр, бырааптары уонна интэриэстэрин харыстыыр эбээһинэстээгин умнуо суохтаах. Операция чэрчитинэн 15 пуунаах былаан оһоһуллубута. Ол курдук быраастар, юристар, атын да специалистар оҕолорго куһаҥан дьаллыктар, онтон тахсар ыарыылар, оҕо көрүүтэ суох буолуутун, ону кытта сибээстээх быраабы кэһини сэрэтэр ис хоһоонноох лекциялары, бэсиэдэлэри ыыталлар. Комиссия, оперативнай штаб чилиэннэрэ нэһиликтэргэ рейдэлэргэ сылдьан арыгылыыр, токсическай, психотропнай веществоларынан итирэр оҕолору быһаарыахтаахтар, ыарахан туруктаах ыаллары кэрийиэхтээхтэр. Хас

биридди быраабы кэспит оҕону, кини төрөппүтүн кытары бэсиэдэлэр ыытыллар. Биир сүүрүн сылаһынан кэлэр сайынгы уһун сынналан кэмигэр бары уустук иитилээх оҕолор тэрээһиннээх дьарыктаах буолалларын хааччыйыллыахтаах. Манна анаан ыйдарынан график оһоһуллар. Сэрэтэр үлэ чэрчитинэн правовой уонна чөл олох темалаах араас бизчэрдэри, конкурстары, токшоулары ыытыты былааннамыт. Улууска сөптөөх көрүүтэ-истингэ суох оҕолорго анаан «Социальной приют» ГУ (директор Л. М. Маркова) үлэлиир, онно быстах кэмгэ оҕолор оҕолор дьэ кэргэттэригэр болгомто күүһүрэн сэрэтэр үлэ барыахтаах. Операция түмүктэниитэ ыам ыйын 18 күнүгэр саастарын ситэ илик оҕолор бэйдиэ сылдыһыларын, быраабы кэһиллэрин утары үлэҥэ семинар ыытыллыаҕа.

Л. НОВГОРОДОВА

НАМ УЛУУНУН ЭДЭР КИҺИТИН МЭТИРИЭТЭ

Ычат социальнай-психологическай өйөбүлүн киһини үлэһиттэринэн 17-35 саастаах эдэр дьон ортотугар улуус үрдүнэн анкетирование ыытыллыбыта. Манна 156 киһи кытыбыта, киһилэртэн 51% дыахталлар, 49% эр дьон. Ыһытыллыбыт дьон 34% кэргэннээхтэр. Иллэҥ кэмнэригэр 23% киһигэ аараллар, 22% телевизор көрөллөр, 24% спортзалга дьарыктаналлар, 55% республикага уонна тас өттүгэр буолар собуотунан кэмийтэн-кэмийгэр интэриэһиргииллэр, 28% куруук интэриэһиргииллэр уонна 10% олох интэриэһиргээбэттэр. Ыһытыллыбыт дьон 95% бары үчүгэйгэ интэриэһиргээлэр уонна оптимистты санаалаахтар. Он хаалбыт 5% скептиктар. 7% бэйэлэригэр бэйэлэрин күдүгүрүгэр эрэ нэллэр, 53% аймактарын уонна чугас дьонун өйөбүллэригэр наадыйаллар. 85% бэйэлэрэ олоххо табыллыбаттары туһунан толкуйдуулар уонна ол биричиинэтин бэйэлэригэр көрдүүллэр, онтон 15% атыттары буруйдуулар. Олоххо саамай бастакы миэстэҥэ доруобуйаны уонна дьэ кэргэни туруораллар. Иккис миэстэҥэ эдэр дьон тапталларын, үһүс миэстэҥэ үлэлэрин уонна материалнай өттүнэн туруктаах буолууларын, төрдүс миэстэҥэ тус бэйэлэрин көңүллэрин туруораллар. Эдэр дьон туруктаахтык олоролоругар мөһөйдиир өрүттэр: 46% намыһах дохуот, 36% эпитеттиллэрин ыарыфаттылар, 33% үрдүк үөрөхтөрө суох, 22% туох даҕаны мээһэйдээбэт, 18% дьиз-уот мөлтөөбө, 16% көдүүстээх социальнай өйөбүл суоҕа, 14% дьиз кэргэнгэ өйдөспөт буолуу, 13% быраап өттүнэн көмүскэл суох буолуу уонна ылыт идэлэрэ наадата суоҕа, 8% үлэлэрин сүтэрииттэн куттанна.

Бэйэлэрин материалнай балаһыанньаларын манньык

быһаардылар: 75% орто, 20% кыаммат, 5% үчүгэй туруктаах.

Ол курдук бу анкета түмүгүнэн биһиги улууспут эдэр киһитин мэтириэтэ тахсан кэллэ: киһи кэргэнини эччө баҕарбат, иллэҥ кэмийгэр ааҕарын, телевизор көрөрүн уонна спортзалга сылдыһарын сөбүлүүр. Ардыгар республикага уонна республика тас өттүгэр буолар: политическай собуотуларын интэриэһиргиир, орто материалнай туруктаах, инаникэ эрэллээх, ол эрэри чугас дьонун өйөбүлүгэр наадыйар, табыллыбат буолуу биричиинэлэрин кырдыктаахтык быһаарар, олоххо саамай күндүнэн доруобуйатын, дьиз кэргэнин, тапталын, үлэтин ааҕар уонна көңүлгэ улаханньык наадыйбат, материалнай өттүнэн хааччыллыылаах эрэри бэйэтин дохуотунан астыммат, өскөтүн үрдүк үөрөхтөр буоллар өссө үчүгэйдик олоруо этэ, инфантильней соҕус.

Спорт — тулуур, спорт — дьулуур!

ЫСТААЛ МАННА ХАТАРЫЛЛАР

Муус устар 30, ыам ыйын 1 күнэригэр 1 №-дээх Нам политехнической орто оскуолатын спортивной саалатыгар үөрэнээччилэргэ кик-боксингга «Сааскы Энгисэли» дьин ааттаах республиканский турнир ыытыллыбыта. Күрэхтэнигэ Дьокуускай куораттан «Мохсобол», «Олимп», «Барс», «Эллэй Боотур» спортивной кулууптар, Д.В. Черноградская салайааччылаа Нам 1 №-дээх орто политехнической оскуолатыттан, Граф Бизэргэтин физкультура учуутала Леонид Соповьев эрчийбит оҕолоро, барыта 59 үөрэнээччи күрэхтэстилэр.

Күрэхтэһии аһыллыытыгар улуус баһылыгын солбуйааччы Андрей Новгородов, физкультура уонна спорт отделын начальнига Семен Ядрихинский, Нам улуунугар кик-боксыны саҕалаабыт, Искра нэһилиэгин баһылыга Владимир Ядреев, кик-боксингга республика кылаабынай тренеры, норуоттар икки ардыларынааҕы кылаастаах спорт маастара, аан дойдуйа чемпионатын үрүг көмүс призера, Европа, Россия чемпионы Сергей Егоров тыл өттүлөр, күрэхтэһээччилэри эбэрдалээтиллэр, киһилэргэ ситиһиллэри баҕардылар. Күрэхтэһиигэ ыалдыттаатылар: спорт маастара, Союз кубогын хаһаайына, РСФСР икки төгүллээх финалына, республика уолаттарын хамаанда-ларын кылаабынай тренеры Гаврил Тытыгынаев, норуоттар икки ардыларынааҕы кылаастаах спорт маастара, Россия, Европа, Азия чемпионы Алексей Кычкин, республика хас да төгүллээх, Россия чемпионы Александр Кириллин, норуоттар икки ардыларынааҕы кылаастаах спорт маастара, Россия, Азия вице-чемпионы, Уйусхан Барашков.

«Сааскы Энгисэли» турнир чемпионнарынан уонна призердарынан биһиги улууспутттан 11 оҕо буолду. Парников Миша (1 №-дээх НПОО), Ефимов Филипп (Граф Бизэргэ), Лукавин Дима (1 №-дээх НПОО) чемпионнаатылар. Күрэхтэһии түмүгүнэн «Кыайыыга дьулуруун иһин» биричиинэн, өгнөөх телевизорунан, Лукавин Дима (1 № НПОО), «Кэскиллээх байыас» биричиинэн- музыкальной киһинэн Парников Миша (1 № НПОО) «Бастыҥ техникатын иһин» биричии фотоаппаратынан Афанасьев Клим («Мохсобол» СК) наҕараадаланньылар. Миэстэлэспиттэр мэтээллэринэн, грамоталарынан, биричиигэригэр бэлэтэһинилэр. Күрэхтэһии ыытыллыытыгар Нам баһылыгын солбуйааччылар М.Д. Кокареваҕа, А.Г. Новгородовка, физкультура уонна спорт отделын начальнига С.П. Ядрихинскайга, предприниматель Р.С. Охлопковка, «Энергосбыт» начальнигын солбуйааччы А.Ю. Аверьяновка, «Байлыыт» маҕаһын сабиэдиессэй Иннокентий Протопоповка, «Талба» ырыынак үлэһитигэр Т.Е. Охлопковка, комбикорманы онорор завод директоругар Д.Г. Коржинскайга, ычат отделын сабиэдиессэйигэр В.В. Кутуковка, «Энгисэли» ырыынак директоругар А.С. Кириллингэ, «Намгазстрой» ПМК ген. директоругар А.А. Федоровка, СБЕРБАН управ-ляющаыгар С.С. Спиридоновка о.д.а. күрэхтэһии кытылаахтарынан ааттарыттан махталбытын тизэрдэбит. Д. ЧЕРНОГРАДСКАЯ, Нам с.

Улуу Кыайыы 60 сылынан КЫЫМЧААННАРБЫТ БЭЛЭХТЭРЭ

Искра Кыайыы 60 сыллаах үбүлүөйүгэр аналлаах араас мероприятиелар ыытыллылар. Ол курдук кыраакый кылымчааньктарбыт, детсад оҕолоро кулуупка концертаатылар. Уолаттар «Капитан Гастелло» дьин ырыаны хорунан ылаатылар, сахалыы таҥастаах оҕолор чабырҕахтаатылар, Кэскил Горохов «Куоскалар» дьин үгэни аахпыттын дьон бары астына, «Чурум-Чурумчуку» остуоруйаны оонньоон көрдөрдүлөр. Ситэтэ суох орто оскуола нэһиликтэ оскуола күнүн ыытта. Кулуупка элбэх истиэндэлэр, оҕолор уруһуйдара, оҕоһуктара туруоруллубуттар. Хас биридди оҕо портфолио оһоһуллубут, зодиактара, характердара, дьизэригэр оҕолор усулуобуйалара, хайдах үөрэнэллэрэ, ситиһиллэрэ барыта сырдатыллыбыт. Оскуола директора М. В. Кривогорницына иһитиннэригинэн быһылгы үөрэх сылыгар оҕолор ситиһиллэрэ 100%, хаачыстыба 45% буолбут. Дьокуускайга баар ботаническай сады кытары сибээс олохтоммут, сайын оҕолорго икки үлэ лааҕыра аһыллар күүтүллэр, нэһиликтэ элбэх көрдүү, тупсарар үлэлэр былаанналар.

Бастыҥ үөрэнээччилэргэ, учууталларга, техүлэһиттэргэ грамоталары, сэмэй бэлэхтэри, харчынан бириэмийэлэри туттарда. «Сыл бастыҥ үөрэнээччигэ» - Сардаана Белолобская, «Сыл бастыҥ ырылаһыта» - Шура Эверстова, Туйаара Горохова, Дуня Горохова, «Дьырыбына Дьырылы-атта кыһы бухатыыр» - Владлена Терентьева, «Эрчимэн Бэргэн» - Кэрэ-мэн Ермолаев, «Үрүн Уолан» - Алеша Винокуров буоллулар. Салгыы оҕолорбут концерттарын астына көрдүбүт, дуоһуяа иһиттибит. Кыраакый кылымчааньктарбыт, кэлэр кэскиллэригэр концерттара, ситиһиллэрэ төрөппүттэригэр, эбэлэригэр-эһэлэригэр бырааһынньыкка дьоһун бэлэх буолла.

Билии — бараммат баай ОСКУОЛА — КЭСКИЛБИТ КЫҺАТА

Ханнык баҕарар норуот кэскилэ — үүнэн иһэр кэнчээритэ, оҕолоро, ыччата. Норуот киһилэри тулаһыыр айылбатыгар, олобор-дьаһагар, сүүрүн дьарыктарыгар уонна культураныгар, итээлигэр дьүөрэлээх дьон гына интэриэстэ кыһанар. Быйылгы үөрэх сылыгар Искра ситэтэ суох орто оскуолатыгар 32 оҕо үөрэнэр, 13 учуутал, 7 техперсонал үлэһиттэрэ бааллар. Бу үөрэх сылыгар саҕа директор Кривогорницына Мария Васильевна ананан кэлэн үлэтин үчүгэйдик саҕалаата. Оскуола ис кестүүтэ, учууталлар үлэлэрин былааннаһына, үөрэти хаачыстыбата, үлэ тэрээһинэ арааха бырабыллар гына тубуста. Кэргэнэ, история учуутала Юрий Васильевич председателлээх тэриир комиссия Саҕа дьылы олус үчүгэйдик, сонундук тэриир оҕолор да, төрөппүттэр да астынылар. Биричиилэригэр «Хойоҕо» б/х баһылыга И. Г. Рожин, дыаһалта баһылыга В. В. Ядреев 500-түү солк., детсад, кулууп тэриитэлэрэ спонсордаатылар. Завуһунан Е. А. Горохова 2002-2003 үөрэх сылыттан үлэлиир. Норуот үөрэбириитин туйгунан Екатерина Александровна эдэр учууталлар субэһиттэрэ, ыраабы өтө көрөр, саҕаны сонуну таба өйдүүр, дириҥ билбилээх, культурулаах, олоххо активнай позициялаах, сатабыллаах салайааччы, үчүгэй методист, эдэр учууталлартан маастардары, үөрэбириитин туйгунарын бэлэмнээ дьин эрэнэбит.

П.Г. Башнев, 1 категориялаах физкультура учуутала, Искрага 1997 с. үлэлиир. Уруогар оҕолору төрөөбүт дойдоларын таһырга, өбүг үгэстэрин өйдүүргэ, айылбаҕа чугаһатан уһуйар, үөрэтэр. Кэлбит бастакы сылыттан оҕолору уһуну сүүрүүгэ дьарыктаабыта. Оскуолаҕа физзал суох буолан күһүн халпаан тымныылар диэри уонна саас халпаан сыйылда да уруоктары таһырдыа ыытар. Кыра кылаастарга кыһыллар хамсаныларын, кетер-сүүрэр саҕатын үтүгүннэрэр. Маны таһынан атах тэпсиини, кулун куллугураныһыны, хапсаҕый албастарыгар үөрэтэр. Бэлиэ күннэргэ сахалыы күрэхтэһиннэри тэриир. Кылаас таһынааҕы үлэҥэ 8-с сылын «Кыраһа» куруһуок үлэлиир, элбэх походтарга, «Зарницага» сылдыллар, кустууптар, куобахтыылар. Күһүн, саас Тирбэх-хэ, Горнай Уууу Сыйыһыгар походтаан хайыһардыллар. Үс сый субурудух Таастаах-Салбан-Искра добордохуу күрстүүһүлэрин 1,5 көстөөх Кэҥкэмэ үрүгэ тэриитлэр. Манньык эрчийгэ оҕо эт-хаан өттүнэн сайдар, дыаһаҕа-дьаһахха ыларбат, тулуурдаах буолар. Ыалдар оҕо ахсаана сылапата аччыыр, ангиналаах оҕо суоһун кэриэтэ. Павел Гаврильевич баһыаннай-патриотическай иһитигэ улахан ситиһиллэнэ. Улууска тэриилэр строевой хаамы уонна ырыа конкурсулар 2003-2005 сс. бастакы миэстэни ылпылар. Тохсунньуга Саха Республикатын физкультурага уонна спортка государственнай комитетин делегацията кэлэн Павел Гаврильевич оҕолору эрчийэр үлэтин үрдүктүк сыаналаан опытын улууска, республикага тарьатарга эттиэр. Соторуутааҕы теннис остуо-

лун, бокса перчаткаларын, волейбол тэриилэрин уо.д.а. аҕалан биэрдиһэр, инникитин көмөлөһөүхпүт дьин эрэннэрдилэр. Комплекснай спартакиадаларга, хайыһар күрэхтэһиннэригэр начальнай кылаас оҕолоро кэлэ сылларга наар 1 миэстэни, 2003 улууска «Көрдөөх стартарга» 1 миэстэни «2004 сый патриоттар» номинациятын ылбыттара. Республикага «Учитель ученических признаний 2001 г.» кыайыылааҕа П. Г. Башнев оҕолор, нэһилик олохтоохторун, биригэ үлэлиир коллегаларын ытыктыбылыһыан ылар. М. А. Аммосова - 1 категориялаах начальнай кылаас учуутала. 1985-1986 үөрэх сылыгар ыал оҕолор дьизтигэр оҕолору үөрэтпитэ. 1987 с. оскуола аһыллыбыта, онтон ыла күн бүгүңүгэр диэри оҕолору үөрэтэр, үгүс сый директордаабыта. Уопуттаах учуутал үлэтин мэлдьи анализтиир, үчүгэй өрүттэрин тирэх онгостор, саҕаттан саҕаны үлэтигэр туһанар. Араас сурунааллары, хайаһаттары сурутар, кинигэлэри сакаастыыр-элбэх сый мунньубут чааһынай библиотекалаах. Үөрэтэр оҕолору улууска ыытыллар араас олимпиадаларга кыттан миэстэлээһиннэр: Эверстова Шура нуучча тылыгар, спортивной нэдиэлэҥэ, Белолобская Сардаана математикага бастаабыттара. Горохова Дуня, Винокуров Валера, Эверстова Шура, Аммосова Диана улууска ырыа конкурстарыгар өрүү кытталлар, дипломтан, лауреат буолаллар. 2004 с. тэрииллибит кырачаан кырасабыс саалар конкурстарыгар Шура Эверстова кыһан республикаҕа Нам улуунун аатыттан кыттан финалга тахсыбыта. Кыайыы 60 сылын бэлиэтиир, нэһиликтэ оскуола арыллыыга 60 сылын туолар үбүлүөйдэринэн сибээстээн Матрена Афанасьевна Аммосова, Павел Гаврильевич Башнев ыччатын иһитигэ өр сыллаах үлэлэрин, үһүлүчкү оруолларын, оскуолаҕа, нэһиликтэ оҕобут үтүөлэрин өйдөөн оскуола, нэһилик, улуус, үөрэбириитин управлениетин сапаталары инилэргэ «Норуот үөрэбириитин туйгун» ааты туруорсаппар буоллар дьин баҕа санаалаахпыт. Быйылгы үөрэх дьылыгар оскуола саҕа программа онгостон үлэлиир. Нэһилик сайдыытын, социальнай таһымын ырытан, үөрэтэн баран нэһиликтэ баар бары тэриитэлэри, төрөппүттэри, оҕолору, учууталлары уолсай интэриэстэ түмэр кэлимсэ интэр-үөрэтэр программаны олоххо киллэрэргэ араас интэриэстэринэн кулууптары, конкурстары, бырааһынньыктары, үлэ отчуоттарын тэриитэргэ, видеокулубу үлэлэтэргэ, ыалпыы сытар нэһиликтэри кытары добордохуу традициятын салгырга, спонсорство, почетничество советтарын тэриитэргэ уо.д.а. араас өрүттээх үлэлэри ыытарга былааннаһыллар. Бу «Кэлимсэ интэр-үөрэтэр программа» олоххо киллэрэһин Искра нэһилиэгин оҕолоро, ыччаттара, дьомо-сэргэтэ үөрэххэ, үлэҥэ, олоххо тардыһыларын сайыннарар усулуобууларын тэриитэр, ураты суолу хаалларар, үтүмэн үтүө дьыала буолуоҕа.

М. БЯСТИНОВА, Искра

РАЗЪЯСНЕНИЯ К ПОСТАНОВЛЕНИЮ ПРАВИТЕЛЬСТВА

О КОМПЕНСАЦИЯХ НА ПРОЕЗД

Данное постановление Правительства РФ утверждено в соответствии с внесенным изменением в Федеральный закон № 4520-1 «О государственных гарантиях и компенсациях для лиц, работающих и проживающих в районах Крайнего Севера и приравненных к ним местностях» Федеральным законом № 122-ФЗ от 22.08.04 г. Полный текст постановления опубликован в газете «Арчы — Завота» от 14 апреля 2005 г., а также в информационной системе «Гарант».

При изучении вновь утвержденных Правил просим обратить внимание на следующее:

1. Расходы на компенсацию расходов на проезд будут осуществляться за счет средств федерального бюджета, предоставляемые бюджету Пенсионного фонда в порядке межбюджетных отношений.

2. Компенсация на проезд будет предоставляться неработающим получателям трудовых пенсий по старости и инвалидности, а не всем пенсионерам.

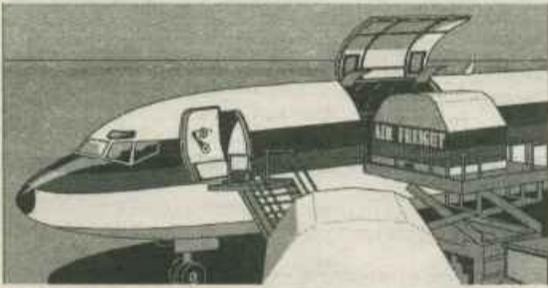
3. В соответствии п. 7 Правил компенсации проезда неработающим пенсионерам по старости и инвалидности осуществляется только при наличии путевки, курсовки или другого документа, являющегося основанием для пребывания пенсионера в санатории, профилактории, доме отдыха, на туристической базе, или в другом месте, где предоставляются услуги по организации отдыха. Таким образом, на сегодняшний день, согласно утвержденным Правилам компенсации проезда пенсионерам, выезжающим в гости к родным, на лечение, на операции, на похороны или по другим причинам личного характера, за счет средств, выделяемых Пенсионному фонду, производиться не будет.

4. Компенсация производится 1 раз в 2 года. Двухгодичный период исчисляется в календарном порядке в зависимости от даты подачи заявления пенсионера в соответствии с пунктом 6 утвержденных Правил, но не ранее 1 января 2005 года.

5. Согласно п. 4 пенсионеры из категории «Федеральных льготников» (получатели ЕДВ), пророчившиеся по санаторно-курортным путевкам, но не использовавшие льготы в виде бесплатного проезда на железнодорожном транспорте к месту лечения и обратно за счет социального пакета по 122 закону, имеют право на получение компенсации только при предъявлении проездных документов и корешков, квитанций, подтверждающих факт прохождения лечения в санатории или другом учреждении, включенном в «Федеральный регистр учреждений, имеющих право на оказание услуг льготным категориям граждан. При этом необходимо обязательное наличие у пенсионера справки с территориального управления Фонда социального страхования улуса о том, что данный льготник при выезде на санаторно-курортное лечение право на бесплатный проезд за счет социального пакета, то компенсация в соответствии с настоящими Правилами не производится.

6. Компенсация в виде возмещения фактически произведенных расходов на оплату стоимости к месту отдыха и обратно производится в размере, не превышающем стоимость проезда указанного в п. 10 Правил.

В случае предоставления пенсионерам билет на проезд в железнодорожном транспорте в купейном вагоне возмещение производится по стоимости проезда в плацкартном вагоне.

Решение улусного собрания

О внесении изменений и дополнений в решение «О бюджете МО «Намский улус» на 2005 год».

В связи с переходом на новую бюджетную классификацию, утвержденную приказом Министра Финансов Российской Федерации от 10.12.2004 г. № 114 н, а также с уточнением при составлении сводной бюджетной росписи в МФ РС(Я) правильности отнесения доходов и расходов по кодам новой бюджетной классификации, улусное собрание депутатов РЕШАЕТ:

1. Внести изменения в решение № 24-3 от 14.01.2005 г. «О бюджете муниципального образования «Намский улус» на 2005 год»:

- утвердить изменения в приложении № 2;
  - утвердить изменения в приложении № 4;
  - утвердить изменения в приложении № 5;
  - утвердить сметы расходов по распорядителям кредитов согласно приложениям № 6-11.
2. Утвердить объем капитальных расходов в сумме 12565,6 тыс. рублей, объем текущих расходов в сумме 470223,6 тыс. рублей.
3. Пункт 9 решения № 24-3 изложить в следующей редакции «Установить, что предельный объем муниципального долга не должен превышать 70987,1 тыс. руб. в том числе предельный объем обязательств по муниципальным гарантиям не должен превышать 40966,3 тыс. руб.».
4. Ввиду отсутствия источника финансирования не производить предоставление бюджетных кредитов, предусмотренных ст. ст. 76, 77 БК РФ.
5. Контроль исполнения решения возложить на постоянную комиссию по бюджетной, налоговой и экономической политике (предс. Степанов С.Н.).
6. Приложения к настоящему решению являются его неотъемлемой частью.
7. Настоящее решение вступает в силу со дня опубликования.

Председатель улусного собрания
Н.Н. БАЙШЕВ

Доходы	План (тыс.руб.)	Уд.вес. в %
ДОХОДЫ	42114	8,80
НАЛОГИ НА ПРИБЫЛЬ, ДОХОДЫ	32700	6,83
Налог на доходы физических лиц	32700	6,83
НАЛОГИ НА СОВОКУПНЫЙ ДОХОД	3419	0,71
Единый налог, взимаемый в связи с применением упрощенной системы налогообложения	413	0,09
Единый налог на измененный доход для отдельных видов деятельности	2097	0,44
Единый сельскохозяйственный налог	909	0,19
НАЛОГИ НА ИМУЩЕСТВО	3488	0,73
Налог на имущество физических лиц	237	0,05
Налог на имущество организаций	751	0,16
Земельный налог за земли сельскохозяйственного назначения	631	0,13
Земельный налог за земли не сельскохозяйственного назначения	1869	0,39
НАЛОГИ, СБОРЫ И РЕГУЛЯРНЫЕ ПЛАТЕЖИ ЗА ПОЛЬЗОВАНИЕ П. ИСТОЧНИКИМИ РЕСУРСАМИ	2	0,00
Налог на добычу общераспространенных полезных ископаемых	2	0,00
ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОШЛИНА	320	0,05
ДОХОДЫ ОТ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИМУЩЕСТВА, НАХОДЯЩЕГОСЯ В ГОСУДАРСТВЕННОЙ И МУНИЦИПАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ	1385	0,29
Доходы от сдачи в аренду имущества, находящегося в государственной и муниципальной собственности	100	0,02
Арендная плата и поступления от продажи права на заключение договоров аренды за земли сельскохозяйственного назначения до разграничения государственной собственности на землю	285	0,06
Арендная плата и поступления от продажи права на заключение договоров аренды за другие земли не сельскохозяйственного назначения до разграничения государственной собственности на землю	1000	0,21
ШТРАФЫ, САНЦИИ, ВОЗМЕЩЕНИЕ УЩЕРБА	900	0,19
Прочие поступления от денежных взысканий (штрафов) и иных сумм в возмещение ущерба, зачисляемых в местные бюджеты	900	0,19
Иные, выделяемые из республиканского бюджета	436675,2	91,20
ВСЕГО ДОХОДОВ	478789,2	100

Наименование расходов	сумма (тыс.руб.)	уд.вес. %
Общегосударственные вопросы	31 047,0	6,42
Функции высшего должностного лица РС(Я)	11 425,3	2,38
высшее должностное лицо РС(Я)	504,3	0,10
Центральный аппарат	10 921,0	2,28
Функции представительных органов местного самоуправления	987,0	0,20
Глава представительной власти	504,3	0,10
Центральный аппарат	472,7	0,10
Функции местных администраций	16 741,5	3,28
Глава исполнительных органов МСУ	4 787,0	0,99
Центральный аппарат	10 954,5	2,27
Обслуживание муниципального долга	2 296,0	0,48
Финансовые фонды	400,0	0,08
Правоохранительная деятельность	940,6	0,19
Службы внутренних дел	940,6	0,19
Национальная экономика	6 683,8	1,39
Сельское хозяйство и рыболовство	4 396,4	0,91
Транспорт	1 537,0	0,32
Промышленность	791,4	0,16
Жилищно-коммунальное хозяйство	66 486,6	13,77
Жилищное хозяйство	51 949,9	10,76
Коммунальное хозяйство	14 536,7	3,01
Образование	294 225,3	60,64
в т.ч. дошкольное	156 250,8	32,57
в т.ч. средняя	136 569,5	28,37
дополнительное образование	62 118,4	12,87
Общее образование	213 706,7	44,70
школы, детские школы	162 714,3	33,87
переводные по амбулаторной работе с детьми	23 080,2	4,78
Молодежная политика	302,0	0,04
Другие вопросы	16 112,2	3,33
Информация в области образования	550,0	0,11
прочие учреждения	75 562,2	15,62
Культура, кинематография и средства массовой информации	35 754,90	7,41
Культура	34 341,10	7,12
Органы культуры	22 247,10	4,61
Музеи	1 293,00	0,27
Библиотеки	6 953,70	1,44
Народные вокальные ансамбли	945,20	0,20
прочие учреждения	2 892,30	0,60
Кинематография	1 413,80	0,29
Здравоохранение и спорт	44 331,6	9,16
Здравоохранение	39 103,9	8,10
прочие учреждения	1 579,2	0,33
Больницы	34 751,4	7,23
Полыклиники, амбулатории	376,7	0,08
Забель	2 380,2	0,48
Физическая культура и спорт	6 227,8	1,00
Специализированные учреждения	4 376,2	0,94
микрофинансы	708,5	0,15
Социальная политика	3 332,7	0,69
Опекунство и попечительство	1 693,2	0,35
Дисциплина	—	—

Глаукоманан ыарыйдахха харах иһинээри давлениэ (ВГД) улаатар, ити харах убаһаһын хамсааһына кэһиллэриттэн тахсар. Доруобай киһи хараһар убаһас кириитэ-тахсыта биэр тэн буолан ВГД эмиз куруук биэр таһымга сылдьар, онон харах бүрүөлөрүн күүрүүтэ уларыыт. Арай сарсыарда кыратык үрдүүр, кыһа кыратык намтыра хараха дьайбат. Оттон глаукома буоллаһына, убаһас кириитэ-тахсыта кэһиллэр, харах күүрэн кыһаатар, ис бүрүөлэрэ кытаанах склерага күүскэ сысталлар. Сетчатка уонна көрөр ньирбэһэ баттаһын күүһүрэн нервнай клеткалар өлөллөр. Уксун бастаан биэр харах, оттон сотору буолан баран иккиһэ эмиз ыалдьар. Бу процеди биризмэтигэр тохтоппотоххо, киһи көрөрө мөлтүүр, «глаукоматозная атрофия зрительных нервов» үөскүүр, салгы киһи көрбөт буолар. Глаукоматтан сылтаан хараһа суох буолбут дьон аны хаһан да көрөр буолбаттар.

Харах убаһаһын баттаһынын киһи нервнай система салайар, ВГД тургутун хааччылар кыһар хараһа буолар уларыһаалар, ону таһынан киһи араас чаастарыттан кэлэр күүрдүүлэр дьайаллар. Онон первичнай глаукома харах эрэ ыарыһа буолбатах, бүтүүн организм ыарыһыһыта буолар.

Первичнай глаукома көннөрү эбэтэр застойнай формалах буолуон сөп. Застойнай форманан ыарыһах бастаан кыһастык көрөрө «туманыран» ылар, хараһа кыратык нүөлүйэн ыалдьар, лаампаны көрдөбүнэ чуолкайа суох кустук өгнөөх төгүрүктөр көстөллөр уонна хараһын аалыммытын да кэннэ сүһпэттэр. Бу барыта ВГД үрдээбиттэн буолар уонна хас да мүнүүттэтэн хас да чааска тийиэ салданан баран, санааһар туох да буортута суох курдук, аһан хаалар. Ол эрэри кэлин манньк көстүүлэр улам чаастатык уонна

Специалист субэлиир

ГЛАУКОМА

уһунуук буолаллар. ВГД үрдүк таһымга сылдьар, киһи көрөрө мөлтөөн барар.

Сорохторго харахтарыгар ВГД эмискэ күүскэ улаатар. Харахтара ынырытык ыалдьар, ол ыарыһа сүүскэ, чачэһэйгэ, тнискэ, оннообор искэ тийэр.

Манна иҥи приступ кэмигэр ыарыһах туга ыалдьарын кыһаанбыһаарымыан да сөп. Киһи мөлтүүр, хотуолуур. Ыалдьар харах халтаһата иһэр, дьэкир бүрүэтэ болоорор, харата кэҥиир, киһи көрөрө олох мөлтүүр. Харах ыглокота таас курдук кыһаатар. Приступ хас да күн буолуон сөп, онтон тохтообутун кэннэ киһи көрөрө мөлтүүр. Манньк приступтар салдыһахтарын сөп, ордук киһи күүскэ долгуйдаһына, сылайдаһына, хараһа өр сырыттаһына, арыгы истэһинэ буолаллар. Хас приступ ахсын киһи улам көрбөт буолан иһэр. Манньк ыарыһахха доврачебнай көмө диэн «Суһал көмөнү» ыһыран чугас бальһаһа илдьэн бырааска көрдөрүүхтээхти.

Оттон глаукома көннөрү формата туох дараны ыарыһа, пристууба суох аһар, харах тас өттө уларыыт. Ол эрэри иһинээри давлениэта биллибэккэ үрдээн киһи көрөрө улам мөлтөөн олох көрбөт

буолар. Көннөрү глаукомалаах ыарыһах хараһа мөлтөөбүтүн биризмэтигэр билбэтэһинэ эбэтэр ааһыбатаһына, олох мөлтөхтүк көрөр эрэ буоллаһына бырааска тийиэһинэ, быраас төһө да баһарбытын иһин киһиэхэ көмөлөһөр кыһаа суох.

Глаукома сана сайдан эрдэһинэ диагноз туруоруллан эмтэһинэһинэ эрэ киһи хараһын быһыһахха сөп. Ол иһин 40 саастарыттан ара дьон харахтара хайдах эмэ ыарыһаһыдаһына, мөлтөөбүтүнэ тутта окулистка баран көрдөрүүхтээхтэр. Ол гыннан баран туох да ыарыһыны күүһпэккэ эрэ, сэрэтэн, сыһа иккитэ глаукоматика сылдьан хараххытын, харах иһинээри давлениэһытын көрдөрөгүт ордук. Глаукома диагноһын туруордахтарына, ыарыһаһы быстыбат диспансернай көрүүтэ ыаллар.

Глаукоманы эмтэһинэһинэ биэр сүүрүн усулуобуйатынан быраас субэлэрин энкилэ суох толоруу буолар, манна эмтэри иһин, хаашыла куттуу эрэ буолбакка быраас анаабыт тутта сылдьыһы уонна аһылык режимиһин тутуһу кириэр. Эмтэһинэһинэ кыратык да тохтоотуу, режими кыратык да кэһи ыарыһыны түргэттиэхтэри сөп. Глаукомалаах ыарыһахтар наһа долгуйуу, ыарханы көтөрүү, сылайыахтарыгар диэри үлэһиэ суохтаахтар. Табахтыһыллара, хойуу чэй, кофе, арыгы иһэллэрэ бобулар. Ууну суукка элбээбитэ 5 ыстакааны эрэ иһиэхтээхтэр, үүт, үүнээһи астарыһан аһыахтаахтар. Хараһа, борук-сорукка сылдьыһы буортулаах, тоһ диэтэр хараһа харах харата кэҥиир, ВГД үрдүүр. Хараһы эмтэһинэһинэ сэрэ доруобуйа уопсай тургутун эмиз көрүнүлүбүтээх, атын ыарыһыны дьаһы кэмгэр туоратыһылаахха.

Е. В. ДМИТРИЕВА,
офтальмолог-быраас

Кэпсээнтэн кэпсээн

БИЛИБЭТ ДЬАХТАР

Салбанга Охлопков Анемподист Прокопьевич диэн өр сүл ветеринарынан, биригэһириһин үлэһэбит сэри саһана төгүрүк тулаайах, тыһ ветерана олус холку, бэтиэхэлээх тыһлаах-өстөөх киһи баара. Ол Алампа бэтиэхэлэриттэн кыратык кэпси түһүлүпүн баһардым.

Алампа иппит дьонугар олорон (оччолорго Олексей оһоньордоох оскуола дьэтин биэр кынагыгар олороллоро) Балбаара Мөлөкүүрбэ — Чорочойко диэн хос ааттаах эмээхсин бэйэтин дьэтин таһыгар мас кыстыырга мас сыһысты сылдьарын көрөн, бэтиэхэлэһин баһарбыт.

Арай Балбаара маһын ичигэстэһэ сылдьан көрдөбүнэ, хаһан да харахтаабатах, мыс курдук эттээх-сиһинээх мааны дьахтар киһи диэки хайһан да көрбөккө, сарачы соһс туттан, киһи таһынан оскуола дьэтин диэки сарайа турбут. Уһун баһаһы ырбаахылаах, ойуулаах быһааттаах ол дьахтар күөгэйбитинэн оскуола дьэһэ кириэн хаалбыт. Чорочойко бархасан олус муодарбаабыт:

«Ити хайалара буоллаһай, тоһо айах атан кэспэһпэтэ, саатар хайһан да көрбөтө? Куорунайтан сылдьара дуу? Кэпсэһи, саатар дороболоһон ааһыа эбит иһи», — диэн муууч бөһөбө түспүт.

Тохтуу түһэн баран дьахтар дьахтара өтөн, биллэх-көрүөх санаата баһыһыт, үлэтин тохтоһон, оскуола дьэһэ ойбут. Ааны аргыһы аһан, дьэһэ кирибитэ ким да суох, арай кытыы оронго Алампа тиэрэ түһэн, утуһан хаһыгырыы сытар үһү. Балбаара ол-бу диэки көрбөхтүү, иһиллээһини түһэн баран сөтөллүбүтэ буолбутугар, Алампа үһүктан хараһын хастыбыт, дьаһыһыт, тыһпланнаабыт.

Балбаара: «Хайа, туох сонуннааххын, ким кэлэ-барда?» — диэн кирик-курук туттан ыйыһыһыгар Алампа: «Туох да сонун суох. Бу үлэ-хамнас кэмгэр ким кэһиэ-барыһа», — диэн ким да суоһун бигэргэтэрдии эргим-ургум көрбүт. Балбаара санаата суох таһан барбыт. «Ама хараһым ирдээһи, күрүлүүр күнүс туох абаһаһа кэллээһи, баатыгарын өлөөрү гыннаһы дуу», — диэн ытырбахтата санаабыт.

Кэһиһи Алампа киһини бэтиэхэлэһэн, эһиһин Мотя ырбаахытын, быһаатын суулаан таһсан Балбаара лааһ дьэһэлэрин күлүгэр таһнан, киһи таһынан ааспытын истэн, өһүргэһэн, хас да күн ыалыгар сылдьыбатах үһү.

М. ЖИРКОВ

ИҢИРЭХ ТЫЛЛАР

Күндү аҕабыгын, эһээбитин **ИВАНОВ ДАНИЛ СЕМЕ-НОВИЧЫ** 75 саасын томточчу туолбут үөрүүлэх күнгүнүн, Кыайы 60 сылыннан ис сүрөхтөн истинник эбэрдэлибит!

Баҕарабыт оҕолорун, сиэннэрин, дьонун-сэргэни ортолоругар этэнгэ чоҕизиник сыйдыарга, үтүө сүбэниг буоларгар. Сарданалаах сарсынгы ыныра турдун Эйигин, үтүө дууһалаах киһи өрүү кырдыбат буолуохтаах.

Эбэрдэни кытта оҕолорун, сиэннэрин

Бииргэ үлэлиир коллеҕабыгын, ытыктыыр үтүө киһибитин, физкультура учууталын **СТЕПАН СТЕПАНОВИЧ КИРИЛЛИНИ** үйэ анардаах өрөгөйдөөх үбүлүөйгүнэн иттигин истинник эбэрдэлибит!

Канчэри ыччаттаргыт үүнэллэрин-сайдалларын туһугар күүскүтүн-күдэххитин уурай туран, бары кыаххытын биэрэн үлэли сыйдыаргытыгын киэн туттабыт, холобур оҕосто-бут!

Баҕарабыт күн сирингэр баар бары үчүгэни, дьиз кэргэн-нэр иллээх, байылыат олоҕу, чэҕизин доруобуйаны, үлэбэр өссө үрдүк ситиһини, ыра санаан барыта туолун дьиз ис сүрэх-пититин алгыһытын тиэрдэбит.

Эбии ыраагыр кытта кафедра тын коллектива

ПО «Илгэ» требуется на работу парикмахер с опытом работы и водитель категории В, С, Д с опытом работы не менее 5 лет.

Обр. по тел. 41-0-80

Государственная лицензия К 024962 рег. № 258 от 20.11.2002 г.

УЧЕБНЫЙ ЦЕНТР ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ И ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ

производит очередной набор на заочные курсы профессиональной подготовки без выезда к месту учебы по следующим специальностям:

- бухгалтер-экономист, бухгалтер-кассир, продавец-кассир продовольственных и непродовольственных товаров, продавец-консультант непродовольственных товаров, инспектор по кадрам, секретарь-референт, социальный работник, делопроизводитель-архивариус, страховой брокер, индивидуальный предприниматель, контролер сберегательного банка, оператор пэем, официант-бармен, повар-кондитер, автоэлектрик, автомеханик, мастер шиномонтажной мастерской, монтажник линий и оборудования радиотелефонной связи, электромеханик по торговому и холодильному оборудованию.

Прием производится без ограничения возраста и уровня образования. Приглашаются также учащиеся старших классов. Цена полного курса обучения не выше 2990 рублей.

Срок обучения до 4 месяцев. Зачисление, занятия и тест-экзамены осуществляются без выезда к месту учебы.

По окончании курсов высылается диплом и рекомендательное письмо для трудоустройства.

За подробной информацией и для заключения договора на учебу обращаться письменно по адресу:

350072, Краснодарский край, г. Краснодар, ул. Московская, 40. Учебный центр «УЦДОПК». Телефон для справок 8-(861) 257-05-52, 8-(861) 246-71-81, 8-(918) 43-95-574.

«СААС-2005» АТЫЫ-ТУТУУ ДЬААРБАНКАТЫН БАЛАҕЫАНҔАТА

1. Атыы-тутуу улуустаагы дьаарбанката ыам ыйын 21 күнүгэр Нам селотугар палаточнай городокка ыгытылар. Бу сүрүн соругунан олохтоох табаары онорооччулар бордодуук-суйаларын пропагандалааһын, табаары онорууну көгөтүн, дьиз кэргэн экономика тын өйөөһүн буолар.

2. Атыы-тутуу дьаарбанкатыгар тыа хаһаайыстыбатын оноруунан дьарыктанар предприятиелар, хаһаайыстыбалар, кэтэх хаһаайыстыбалар, чааһынай предпринимателлэр кытталлар. Кинилэргэ палаточнай городокка миэстэ бэриллэр. Ол миэстэлэрин бэйэлэрин күүстэринин кизгэтэллэр, тэрийдэллэр (остуулар, палаткалар, вывескалар, буклеттар о.д.а.).

Нэһиликтэр уонна тыа хаһаайыстыбатын предприятие-ларын икки ардыларыгар конкурс биллэриллэр:

- миэстэни кизгэттигэ;
- бордодууккуйа ассортименын ахсааныгар;
- канаты тардыга, көрдөөх старгарга, эстафетага, хапсаҕайга.

АТЫЫ-ТУТУУ ДЬААРБАНКАТЫН ПРОГРАММАТА

- 9 ч. 00 м. — Кыттааччылар кэлиилэрэ, регистрация
  - 11 ч. 00 м. — Дьаарбанканы арыһы
  - 11 ч. 30 м. — Концерт
  - 12 ч. 00 м. — Хамаандалар спортивнай күрэхтэһиннэрэ
  - 14 ч. 30 м. — Конкурсгар кыайылаахтарын бэлитээһин
  - 15 ч. 00 м. — Дьаарбанканы сабы.
- Бу дьаарбанкага республика Президенэ В.А. Штыров кэлигэ сабадаланар.

Считать недействительным утерянный паспорт 9801 № 353457 от 15/VII-02 г., выданный ОВД Намского улуса на имя Парникова Владислава Ивановича.

Есть такая профессия – Родину защищать!

ЗДОРОВ И ГРАМОТЕН, ПОРЯДОК УВАЖАЕШЬ — СУВОРОВЫМ, НАХИМОВЫМ МОЖЕТ СТАНЕТЬ

В суворовские военные, нахимовские военно-морские училища и кадетские (морские кадетские) корпуса со сроком обучения 2,3 и 7 лет могут поступать несовершеннолетние граждане Российской Федерации мужского пола в возрасте не старше 16, 15 и 11 лет соответственно (по состоянию на 31 декабря года поступления), окончившие 9,8 и 4 классы общеобразовательного учреждения соответственно в году поступления, годные по состоянию здоровья, отвечающие требованиям профессионального психологического отбора и физической подготовленности.

В военно-музыкальные училища, музыкальные кадетские корпуса могут поступать несовершеннолетние граждане Российской Федерации мужского пола в возрасте не старше 16 лет (по состоянию на 31 декабря года поступления), имеющие основное общее образование, музыкальную подготовку в объеме детской музыкальной школы, владеющие, как правило, одним из духовных или ударными музыкальными инструментами, годные по состоянию здоровья и отвечающие требованиям профессионального психологического отбора.

В училища отбираются кандидаты, изучавшие в общеобразовательной школе один из иностранных языков, преподаваемых в училищах: английский, немецкий или французский; по профилю Военно-Морского Флота — английский; в военно-музыкальные училища и музыкальные кадетские корпуса — английский или немецкий.

Льготы при поступлении в училища

Несовершеннолетние граждане-сироты, а также несовершеннолетние граждане, оставшиеся без попечения родителей, поступающие в училище, зачисляются без экзаменов по результатам собеседования и медицинского освидетельствования.

Вне конкурса при положительной сдаче вступительных экзаменов в училище зачисляются:

- дети военнослужащих, проходящих военную службу по контракту и имеющих общую продолжительность военной службы в календарном исчислении 20 лет и более;
- дети граждан, уволенных с военной службы по достижении ими предельного возраста пребывания на военной службе, состоянию здоровья или в связи с организационно-штатными мероприятиями, общая продолжительность военной службы которых составляет в календарном исчислении 20 лет и более;

дети военнослужащих, погибших при исполнении ими обязанностей военной службы или умерших вследствие увечья (ранения, травмы, контузии), либо заболевания, полученных ими при исполнении обязанностей военной службы;

дети военнослужащих, проходящих военную службу в зонах военных конфликтов;

дети военнослужащих, воспитывающиеся без матери (отца);

дети Героев Советского Союза, Героев Российской Федерации, полных кавалеров ордена Славы.

Порядок приема в училища

Заявление (рапорт) родителей (лиц, их заменяющих) о желании кандидата поступить в училище и необходимые документы принимаются от граждан Российской Федерации, проживающих на ее территории, военными комиссариатами по месту жительства, в период с 15 апреля по 15 мая.

В заявлении (рапорте) оговаривается согласие родителей (лиц, их заменяющих) кандидатов на направление их после окончания училища для дальнейшего обучения в военное образовательное учреждение Министерства обороны.

Полный перечень документов имеется в военкомате.

МАХТАНАБЫТ

Күндү аҕабыт Собакин Егор Николаевич тигэх күнүгэр комалеспут, өйөөбүт Хатырх нэһилигин дьаһалтатыгар, Хатырх орто оскуолатын, 116 №-дээх баһаарынай чааска, «Кэрэчэн» оҕо сазды, участковой баһыһа, библиотека, «Гранд» САО маһаһын коллективтарыгар, «Маймаҕа» МТ дьаһалтатыгар, аҕабыт убаастыыр довтолоругар: СР Президиения юридической-правовой дьыалаларга отделение салайааччытыгар Е.М. Ларионовка, исторической наука докторугар Е.Е. Алексеевка, Куманьков А.В., «Якутканерго», улуус мунһаһын председателигар Н.Н. Баишевка, Посельскийдар, Флегонтовтар дьиз кэргэттэригэр, «Чурапчы улууһа» МТ «Мэлдэхси» нэһилигин дьаһалтатыгар, олохтоохторугар, «Гранд» САО маһаһын директоругар С.К. Прокопьевка, В.М. Заровняев уонна кини дьиз кэргэттэригэр, Ю.Г. Титов дьиз кэргэттэригэр, Нам улууһун невропатолог врачыгар Р.С. Софроновка, Маймаҕа олохтоохторугар А.А. Рюкинга, Собакиннар дьиз кэргэттэригэр, чугас ыалларыгыгар М.Н. Пинигинага, Р.А. Охлопковага, А.А. Ноговицынага, Васильевтар, Ощепковтар дьиз кэргэттэригэр, убаастыыр киһибитигэр К.Ф. Федоровтага, табаарыстарыгыгар Ульяна, Ньургун Алексеевтарга, Сардаана, Петр Охлопковтарга, Ольга, Николай Кириллинэргэ, А.М. Пинигинга уонна бары аймахтарыгыгар, Хатырх орто оскуолатын 1992 с. выпускниктарыгар, кылаас салайааччытыгар Д.Г. Ядрихинскаяга дириг махталбытын тиэрдэбит.

Баҕарабыт бары кэрэни, үтүөнү. Үтүө санаагыт уостубатын!

Кэргэнэ, оҕолоро, кутуута, кийиштэре

В КАКИЕ СРОКИ И КЕМ ОТБИРАЮТСЯ КАНДИДАТЫ

Оформление личных дел кандидатов для поступления в училища производится военными комиссариатами по месту жительства с 15 апреля по 1 июня.

Личные дела кандидатов, оформленные на территории РФ принимаются в училища только после их рассмотрения отборными комиссиями областных (республиканских, краевых) военных комиссариатов.

Отбор кандидатов для поступления в училища производится приемной комиссией училища, которая создается приказом начальника училища на период с 20 июня по 15 августа (по профилю Военно-Морского Флота — с 5 июня по 30 июля).

Приемные комиссии училищ в срок до 10 июля (по профилю Военно-Морского Флота — до 25 июня) направляют в военные комиссариаты областей (краев, республик) списки кандидатов, допущенные к конкурсным вступительным экзаменам, а также списки кандидатов, которым отказано в допуске к вступительным экзаменам, с указанием причин отказа.

КОГДА ПРОИЗВОДИТСЯ ПРИЕМ В УЧИЛИЩА

Кандидаты, отобранные приемной комиссией училищ, распоряжением военного комиссара Республики Саха (Якутия) направляются в сопровождении офицеров (прапорщиков, мичманов) в училища к 31 июля (по профилю Военно-Морского Флота — к 14 июля).

Прием в училища производится с 1 по 15 августа (по профилю Военно-Морского Флота — с 15 по 30 июля).

КАКИЕ ЭКЗАМЕНЫ ПРЕДСТОЯТ БУДУЩИМ СУВОРОВЦАМ, НАХИМОВЦАМ И КАДЕТАМ

Вступительные экзамены проводятся по предметам: в училищах со сроком обучения 2 и 3 года — русский язык (диктант), математика (письменно) в объеме программы 9 и 8 классов общеобразовательного учреждения соответственно;

в училищах со сроком обучения 7 лет — русский язык (диктант), математика (письменно) в объеме программы начального общего образования общеобразовательного учреждения;

в военно-музыкальных училищах и музыкальных кадетских корпусах — русский язык (диктант) в объеме программы основного общего образования и музыкальные дисциплины (музыкальный инструмент, сольфеджио, элементарная теория музыки) в объеме программы детской музыкальной школы. Кроме того, проверка данных, необходимых для обучения игре на духовных и ударных музыкальных инструментах.

Физическая подготовленность кандидатов проверяется: Кандидаты, поступающие в СВУ и КК со сроком обучения 2 и 3 года:

1. Подтягивание на перекладине;
2. Бег на 60 метров;
3. Кросс на 2000 метров, по нормативам для обучающихся в 9 и 8 классах общеобразовательных учреждений. Кандидаты, поступающие в КМКК:

1. Подтягивание на перекладине;
2. Бег на 60 метров по нормативам для обучающихся в 4 классах общеобразовательных учреждений.

Психологическая готовность кандидата к обучению в училище определяется на изучение и оценку военно-профессиональной направленности, общего интеллектуального развития, адаптационных способностей и нервно-психической устойчивости.

За справками обращаться по тел. 41-4-46 или в военный комиссариат, кабинет № 3

Редактор В.Г. Касьянов тел. 41-3-32
ОТДЕЛЛАР: информация, сурук, төрүт культура — 41496; ;
 бухгалтерия — 41332;
 факс — 41332;
 иллюстрация уонна реклама (секретариат), редакционная издательская система — 41141

Төрийөн таһаарааччылар: СР Правительствота, «Нам улууһун «Энсиэли» хаһыат редакцията» государственной учреждение. Маассабай информация средстволарын туһунан РФ сокуоннарын туһунан контуруолдуур уонна регистрациалыыр РФ бэчээкэ Госкомитетын СР региональной управлениетыгар 2003 с. бэс ыйын 20 күнүгэр регистрациалыыт нүөмэри — ПИ №19-0428.
 Сурука ааккытын-суолтугун, үлэритин, дьыһуут аадырхын чопчу ыйын. Редакцияҕа киир-бит суруктар төннөрүллүбөттөр. Автор этэрэ хаһыат санаатыннын малды биир буолбат.
“ЭНСИЭЛИ” - Нам улууһун хаһыата.
 678380, Саха Республиката, Нам с., Заложной ул. 4.
 E-mail: editor@namtsy.sakha.ru

“Энсиэли” хаһыат редакционнай-издательская ситимигэр талыһына уонна таһыһына. Хаһыат Докуускайга “Сахаполиграфиздат” НИПК бэчээтэннэ, Орджоникидзе ул. 38. Формата А3. Кээмэйэ 15 бэчээт лис. Көүл сыманан атылланар
Индекс — 54889. Тираһа — 2354
 Бэчээкэ илди баттанна — 12:00 ч. 16.05. 2005
 Сахааһын №-рэ — 64